

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นโครงการที่กระทรวงศึกษาธิการ จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคมไทยสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งประเทศไทยได้สมัครเป็นสมาชิกองค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2492 องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติเริ่มให้ความช่วยเหลือประเทศไทยในสมัยที่ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล เป็นปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา เมื่อประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การยูเนสโก ประเทศไทยได้ขอให้องค์การยูเนสโกส่งผู้แทนมาสำรวจสภาพการศึกษาในด้านต่าง ๆ ของประเทศว่าควรจะได้รับ การปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้นอย่างไร องค์การยูเนสโกจึงได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาสำรวจ 2 คน คือ เซอร์จอห์นซาเจน ชาวอังกฤษ และ ดร. โอฮาตา ชาวฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของความร่วมมือระหว่างองค์การยูเนสโก ปลายประเทศไทยมาจนปัจจุบันนี้ ภายหลังจากการสำรวจแล้ว องค์การยูเนสโก ปารีส ได้เสนอโครงการให้ความช่วยเหลือปรับปรุงส่งเสริมแก่ประเทศไทย 2 โครงการ คือ (1) โครงการทดลองและส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา (Chachoengsao Education Pilot Project) และ (2) ศูนย์ฝึกอบรมการศึกษาผู้ใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี เรียกย่อเป็นภาษาไทยว่า ศ.อ.ศ.อ. ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Thailand Unesco Fundamental Education Centre ใช้ชื่อย่อว่า TUFEC สำหรับโครงการฉะเชิงเทรานั้นมีกำหนดเวลา 10 ปี เป็นโครงการทดลองเพื่อหาวิธีการที่ดีที่สุดในการที่จะนำไปปรับปรุงการศึกษาในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย¹

¹กมล สุกประเสริฐ, "โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาฉะเชิงเทรา," อนุสรณ์ 7 รอบ 24 ตุลาคม 2530 หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2530), หน้า 72. (กระทรวงศึกษาธิการจัดพิมพ์เป็นที่ระลึก)

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลและคณะบุคคลหลายฝ่ายด้วยกัน เช่น ได้รับความช่วยเหลือจากคณะผู้เชี่ยวชาญองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ผู้เชี่ยวชาญภายในประเทศจากกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และจากโรงเรียนต่างๆ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ เช่น ประเทศอินเดีย ประเทศออสเตรเลีย ประเทศฟิลิปปินส์ ฯลฯ ผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศนี้ องค์การยูเนสโกจะเป็นผู้จัดหามาให้ อีกทั้งยังได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนชาวอเมริกันโดยผ่านทางคณะผู้แทนพิเศษทางเศรษฐกิจและวิชาการแห่งสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย จากผู้แทนองค์การกรมการสากลแห่งสหประชาชาติ จากองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ส่วนอุปกรณ์และวัสดุเครื่องใช้ต่างๆ จำนวนมาก ได้รับความช่วยเหลือจากคณะผู้แทนพิเศษทางเศรษฐกิจและวิชาการแห่งสหรัฐอเมริกา องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ บริษัทเซลล์แห่งประเทศไทย จำกัด

การดำเนินงานตามโครงการนั้นนอกจากจะได้รับเงินอุดหนุนจากองค์การยูเนสโก สหรัฐอเมริกา และชาติต่างๆดังกล่าวแล้ว รัฐบาลไทยเองยังได้ตั้งงบประมาณสมทบ นับว่าโครงการนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากนักการศึกษาที่เห็นการณ์ไกล เช่น ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล อธิบดีกรมประถมศึกษา อาจารย์อภัย จันทวิมล ในขณะที่กระทรวงศึกษาธิการ ภายใต้การนำของท่าน ปลัดกระทรวง ได้ตั้งใจแน่วแน่ที่จะทดลอง เจ้าหน้าที่งบประมาณตั้งงบประมาณสนับสนุนโครงการเพียง 200,000 บาท ท่านได้พิจารณาแล้วเห็นว่าเจ้าหน้าที่ตั้งงบประมาณสนับสนุนไว้น้อยมาก ท่านจึงเพิ่มเป็น 1,200,000 บาท แต่ฝ่ายสำนักงบประมาณเห็นว่ากระทรวงศึกษาธิการอาจตั้งงบประมาณเกินไว้ จึงตัดส่วนเกินออกไป คงให้เพียง 1,000,000 บาท เงินอุดหนุนฝ่ายไทยนี้มีส่วนช่วยให้การทดลองของจังหวัดฉะเชิงเทรา ดำเนินไปอย่างดียิ่ง²

²กมล สุคประเสริฐ, "โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาฉะเชิงเทรา,"

ระยะ 5 ปีแรก จัดดำเนินการเป็นรูปกรรมการผสมระหว่างไทยกับต่างประเทศ ระยะ 5 ปีหลัง แต่เดิมกระทรวงศึกษาธิการจะดำเนินการเอง โดยไม่ต้องอาศัยความร่วมมือของยูเนสโกและผู้เชี่ยวชาญระหว่างประเทศ แต่สภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและกิจการของประเทศทั้งภายในและภายนอกทำให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องให้มีการร่วมมือและช่วยเหลือจากต่างประเทศต่อไป³

คณะกรรมการดำเนินงานวางแผนปรับปรุงการศึกษา ตามโครงการมี 4 ประเภทคือ⁴

1. คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย

หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
 อาจารย์อภัย จันทวิมล อธิบดีกรมสามัญศึกษา
 อาจารย์สุบิน พิมพ์จันทร์ ศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา
 อาจารย์ดำรงค์ มัชฌมโนนนท์ เลขาธิการ

2. กรรมการบริหารงาน ประกอบด้วย

คณะผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศที่องค์การยูเนสโก จัดหาให้ โดยมี นายโธมัส วิลสัน เป็นประธานฝ่ายยูเนสโก

3. คณะอนุกรรมการต่าง ๆ ประกอบด้วยคณะกรรมการกลุ่มย่อยๆ เช่น

นายสุบิน พิมพ์จันทร์ ศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา ประธาน
 ศึกษาพิเศษ หล็กสูตร สาขาภาษาไทย
 สาขาสังคมศึกษาและศีลธรรม
 สาขาธรรมชาตศึกษาและวิทยาศาสตร์
 สาขาเลขคณิต
 สาขาเกษตร

³กมล สุคประ เสริฐ, "โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาฉะเชิงเทรา,"

หน้า 75.

⁴กมล สุคประ เสริฐ, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2535.

สาขาศิลป

สาขาการฝีมือ

สาขาคณิตรี

สาขาสื่อการสอน

4. คณะเจ้าหน้าที่และครู ประกอบด้วย

- เจ้าหน้าที่จากกระทรวงศึกษาธิการ
- เจ้าหน้าที่จากจังหวัดฉะเชิงเทรา อันได้แก่ ศึกษาธิการอำเภอ
ทั้ง 6 อำเภอ
- ผู้บริหารโรงเรียนในโครงการปรับปรุงทุกโรงเรียน
- คณะครูจากโรงเรียนในโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา
จังหวัดฉะเชิงเทรา

กรรมการทั้ง 4 ประเภท มีภาระหน้าที่ดังนี้คือ⁵

1. กรรมการอำนวยการ มีหน้าที่

- วางนโยบายในการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา
ร่วมกับคณะกรรมการชุดอื่นๆ
- ประสานงานกับคณะกรรมการในโครงการปรับปรุงส่งเสริมการ
ศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา
- สนับสนุนในเรื่องงบประมาณที่จะใช้จ่ายในการดำเนินงานตาม
โครงการ
- ควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการทุกประเภท
- อื่นๆ ถ้ามี

2. กรรมการบริหารงาน มีภาระหน้าที่ดังนี้คือ

- ให้คำแนะนำกับกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับเรื่อง เฉพาะอย่าง
ที่กระทรวงศึกษาธิการต้องการ

⁵กมล สุคประเสริฐ, สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2535.

- ช่วยเตรียมงานเพื่อโครงการเฉพาะกิจ เช่น ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิธีสอน จะทำหน้าที่แนะนำและฝึกครูให้สามารถทำหน้าที่สอนในโรงเรียนต่างๆทุกระดับ ช่วยปรับปรุงหลักสูตร เตรียมและจัดหาตำราเรียน สื่อการสอนที่เหมาะสมกับบทเรียนในแต่ละระดับชั้น

- ช่วยแนะนำทางด้านเทคนิคอุปกรณ์ สาธิตการใช้เครื่องมือให้แก่คณะครูในโรงเรียน

- ออกเยี่ยมโรงเรียนและประชาชนในชุมชน เพื่อสอบถามข้อมูลที่ต้องการและ เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการศึกษา

- ประชุมครูและครูใหญ่ เพื่อหาข้อยุติเกี่ยวกับงานและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน

- ร่วมประชุมหารือกับคณะกรรมการทุกฝ่าย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเห็นกัน

- เรื่องอื่นๆ ถ้ามี

3. คณะกรรมการต่าง ๆ มีภาระหน้าที่ดังนี้คือ

- ประชุมร่วมกับคณะกรรมการทุกฝ่าย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาวิธีแก้ปัญหา

- ออกเยี่ยมโรงเรียนในโครงการ และให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับหลักสูตร การสอน อุปกรณ์การสอน ในสาขาวิชาต่างๆ

- แนะนำประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการศึกษาและอาชีพต่างๆ

- จัดทำสื่อการสอนร่วมกับคณะครู

4. คณะเจ้าหน้าที่และครู มีภาระหน้าที่ดังนี้คือ

- ประชุมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการทุกฝ่าย

- ประชุมวางแผนกับคณะครูในกลุ่มด้วยตนเอง เพื่อเผยแพร่การศึกษาในโรงเรียนนอกโครงการ

- ออกเยี่ยมโรงเรียนในโครงการและโรงเรียนในกลุ่มเพื่อแนะนำให้คำปรึกษาและสอบถามปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน

- ปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการประเภทที่ 1, 2 และ 3 ต้องการ

- งานอื่น ๆ ถ้ามี

คณะกรรมการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัด
ฉะเชิงเทรา ได้กำหนดขอบข่ายของการปรับปรุงไว้อย่างกว้างขวาง⁶ ได้แก่

ชั้นเด็กเล็ก (PRE-PRIMARY CLASS)

โรงเรียนประถมศึกษา (PRIMARY SCHOOLS)

โรงเรียนมัธยมสามัญศึกษา (PRIMARY EXTENSION SCHOOLS)

โรงเรียนมัธยมวิสามัญศึกษา (COMPREHENSIVE SECONDARY
SCHOOLS)

โรงเรียนอาชีพศึกษา (VOCATIONAL SCHOOLS)

การฝึกหัดครู (TEACHER TRAINING)

การนำที่สามารถในการศึกษา (SCHOOL LEADERSHIP)

การศึกษาผู้ใหญ่ (ADULT EDUCATION)

ชั้นเด็กเล็ก

ก่อนหน้าที่จะมีการดำเนินงานตามโครงการนี้ ยังไม่มีการจัดการศึกษาในชั้น
เด็กเล็ก⁷ เป็นการจัดการศึกษาเบื้องต้นสำหรับเด็กเริ่มเรียน ตามพระราชบัญญัติประถม
ศึกษา การศึกษาภาคบังคับเริ่มตั้งแต่เด็กมีอายุย่างเข้าปีที่ 8 คณะกรรมการฯ เห็นว่า
เด็กควรมีโอกาสได้เข้าเรียนในเมื่อมีอายุครบ 5 ปีบริบูรณ์ จึงเสนอให้เลือกโรงเรียน
2 โรงเรียน สำหรับเด็กอายุ 5 ปีบริบูรณ์ โดยกำหนดค่าหัวรับนักเรียนประมาณโรงเรียนละ
40 คน ทั้งนี้เพื่อเป็นการทดลองในเรื่องการจัดโรงเรียน หลักสูตร วิธีสอนและเครื่อง

⁶กระทรวงศึกษาธิการ, "โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาฉะเชิงเทรา,"
(พระนคร: บริษัทประชาช่างจำกัด, 2496), หน้า 12-13.

⁷John Audric, United Nations Educational Scientific and
Cultural Organization, Report on the Unesco Thailand, Chachoengsao
Pilot Project (Paris:1962), p.7.

อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับเด็กในวัยนี้⁸ ซึ่งโครงการนี้คณะกรรมการฯ ได้กำหนด
จุดมุ่งหมายไว้ 3 ประการ คือ⁹

1. ช่วยทางบ้านในการเลี้ยงดูที่เด็กได้เจริญเติบโตทางร่างกาย จิตใจ
และมีอุปนิสัยไปในทางที่ดีเสียแต่เนิ่น

2. ระเบียบเด็กสำหรับเข้าโรงเรียนประถม จะได้ก้าวหน้าเป็นที่
พึงพอใจ

3. สอนให้เด็กเล็ก

3.1 ชอบโรงเรียน

3.2 รู้จักสังเกตและคิดถึงกิจกรรมประจำวันง่ายๆรอบตัว

3.3 รู้จักแสดงความคิดของตนเองอย่างง่ายๆหลายๆทาง

3.4 ปฏิบัติหน้าที่ง่ายๆเพื่อฝึกหัดให้รู้จักความเป็นอยู่ประจำวันให้
ถูกต้อง เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงและให้เป็นเด็กช่างคิด
ช่างอ่าน มีมโนภาพไว

3.5 รู้จักทำงานและเล่นกับผู้อื่น ความระเบียบอันดีงาม

ในระยะเริ่มต้นของโครงการ ได้ปรับปรุงการศึกษาในแขนงนี้เพียง 2 โรงเรียน
คือ โรงเรียนอนุบาลวัดเมืองและโรงเรียนวัดโสธร มีนักเรียนในโครงการ 60 คน
การจัดการศึกษาระดับนี้เน้นการศึกษาเพื่อเตรียมตัวเด็กไปสู่การเป็นนักเรียน ซึ่ง
เป็นการศึกษาที่มีแบบแผนมากขึ้น การจัดการศึกษาระดับนี้จุดมุ่งหมาย 3
ประการคือ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸กรมสามัญศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมคั่นคว่ำอบรม
เรื่องการศึกษาประชาชน พ.ศ. 2494 เล่ม 2 (ธนบุรี: โรงพิมพ์การช่างวุฒศึกษา,
2598), หน้า 821.

⁹กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาคณะศึกษา
ฉะเชิงเทรา (พระนคร: บริษัทประชาช่าง จำกัด, 2496), หน้า 15.

1. ช่วยทางบ้านในการเลี้ยงดูเด็กที่เจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย และจิตใจ มีอุปนิสัยทางที่ดีแน่นอน ๆ โครงการนี้ได้เปิดโอกาสให้เด็กที่มีอายุระหว่าง 5-8 ปี ได้มีการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ คณะผู้ร่วมโครงการ เข้าใจดีว่า การศึกษานชั้นเด็กเล็กนั้น ต้องคำนึงถึงการพัฒนาเด็กในทุก ๆ ด้าน กระทรวงสาธารณสุขเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือเป็นอย่างมาก เช่น เรื่องของการตรวจสอบสุขภาพ การบำบัดสุขภาพ การตรวจความสะอาดของร่างกาย การบำรุงสุขภาพ เด็กในโครงการทุกคนจะได้คัมภีร์เป็นอาหารเสริมทุกวัน ทั้งนี้ได้รับความสนับสนุนจากองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (F.A.O) ส่วนการพัฒนาทางด้านจิตใจนั้น จะเห็นได้จากการที่เด็กมีความสุขในการที่ได้มาโรงเรียน เด็กอยากมาโรงเรียนมากขึ้น เพราะได้ฟังครูเล่านิทานเพื่อสร้างความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก เด็กได้ร่วมกิจกรรมได้เล่น ได้นอน โดยครูจะใช้วิธีสอนแบบ "Play-way"

2. เพื่อเตรียมเด็กสำหรับเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นการพัฒนาเด็ก ปรับปรุงเด็กในด้านสังคม กล่าวคือเด็กได้ทำงานและเล่นร่วมกับเพื่อน มีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน มีความพร้อมในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เด็กที่ผ่านโครงการเมื่อเข้าในโรงเรียนประถมศึกษา จะเรียนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว เพราะเด็กเหล่านี้ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี จึงกล่าวสรุปได้ว่าเด็กที่ผ่านการเรียนในระดับชั้นเด็กเล็กจะเป็นเด็กที่พร้อมในทุก ๆ ด้าน ครูในโรงเรียนประถมศึกษาจะพอใจมากที่ได้รับเด็กที่มีความพร้อมแล้วเข้าเรียนในโรงเรียน

3. เป็นการสอนให้เด็กรักโรงเรียน รู้จักสังเกตและคิดทบทวนกิจกรรมประจำวันง่าย ๆ รอบ ๆ ตัวได้ รู้จักแสดงความคิดเห็นของตน ปฏิบัติหน้าที่ง่าย ๆ เพื่อฝึกหัดทำให้ช่วยเหลือตนเอง มีร่างกายแข็งแรง ช่างคิด ช่างอ่าน มีমনที่สนใจที่ดี รู้จักทำงานและเล่นกับผู้อื่นได้ เด็กที่ผ่านโครงการจะรักโรงเรียน สามารถที่จะสังเกตและคิดกิจกรรมง่าย ๆ ที่ตนเองสามารถปฏิบัติอยู่เป็นประจำได้ กล่าวคือ กล่าวทำ กล่าวแสดงออก มีมโนภาพว่า รู้จักทำงานและเล่นกับผู้อื่นตามระเบียบอันดีงาม ครูผู้สอนจะสอนเด็กโดยให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เช่น เกมการออกกำลังกายการร้องรำทำเพลง การวาดรูป การปั้นดินเหนียว ดินน้ำมัน เข็ดหุ่น ในขณะที่เดียวกันครูก็จะให้เด็กสังเกตกิจกรรมนั้น ๆ แล้วแสดงความคิดเห็น ชักถาม ตอบปัญหาตามที่ครูจะคิด รู้จักการรักษาความสะอาด

ของร่างกายแบบง่าย ๆ เช่น แปรงพัน ล้างหน้า หรือผม เป็นต้น นอกจากนั้นยังสอน
ให้รู้จักรักษาตนให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวงอีกด้วย เช่น การฟัง การเดิน การวิ่ง
และการออกกำลังกาย เป็นต้น

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา ในส่วนของชั้นเด็ก
เล็ก สามารถช่วยเหลือเด็กและผู้ปกครองได้มากพอสมควร เด็กเกิดความพร้อมที่จะ
เรียนรู้ในระดับสูงขึ้น ครูผู้สอนมีความภาคภูมิใจมาก

การศึกษาขั้นต้นสำหรับเด็กเล็ก จัดทำดังนี้¹⁰

1. จัดชั้นเรียนที่มีนักเรียนน้อยคน
2. เอาใจใส่ดูแลความต้องการของเด็กอย่างใกล้ชิด
3. จัดโต๊ะ เก้าอี้ในห้องเรียนที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก ๆ
4. มีเครื่องเล่นต่างๆให้เด็กได้ออกกำลังกาย สอนเด็กให้รู้จักสิ่งที่อยู่
รอบตัวและกระตุ้นเตือนจินตนาการของเด็ก
5. มีอุปกรณ์การสอนมากอย่างและมีจำนวนเพียงพอ เช่น รูปภาพ
หนังสือนิทาน เครื่องใช้ต่าง ๆ สำหรับศิลปศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา¹¹

การประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นมูลฐาน และถือเป็นการศึกษาภาคบังคับ
ตั้งแต่เริ่มมีพระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับแรก ต่อจากนั้นได้มีการขยายโรงเรียนประถม
ศึกษาทั่วประเทศออกไปทุกจังหวัด อำเภอ และทุกตำบล ซึ่งแต่ละแห่งก็ทำการสอนตาม
หลักสูตรประถมศึกษาในแต่ละยุคแต่ละสมัย

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาศะเชิงเทรา มีจุดมุ่งหมายที่จะพยายาม
วางระบบการศึกษาในโรงเรียนโดยเลาะโรงเรียนประชาบาล เพื่อให้เป็นตัวอย่าง

¹⁰กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาศะเชิงเทรา,
หน้า 15.

¹¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

ในการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนประจำบาลทั่วประเทศ ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการฯ ได้คัดเลือกโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดละ เชียง เเทรา 10 โรงเรียน เพื่อทำการทดลอง และได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ในระดับนี้ ดังนี้คือ

1. หาแนวทางการศึกษาอันเป็นพื้นฐานเพื่อเตรียมเด็กทั้งหลายให้เป็นพลเมืองที่มีชีวิตอันร่าเริง แจ่มใสฉลาด และดีงามของประเทศไทย
2. สนับสนุนให้เด็กแต่ละคนได้ก้าวหน้า และประกอบกิจการงานเป็นผลสำเร็จ
3. พยายามฝึกฝนอบรมให้เด็กเป็นผู้ที่
  - 3.1 มีอนามัยดีและร่าเริง
  - 3.2 เข้าใจวิถีทางที่คนเราใช้สิ่งแวดล้อมช่วยให้มีชีวิตที่ดี
  - 3.3 ใช้ภาษาไทยได้อย่างดี
  - 3.4 รู้หน้าที่ รับผิดชอบในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ประจำวันให้ดีขึ้น
  - 3.5 สามารถทำหน้าที่ที่เป็นส่วนของคนได้ดี ในฐานะที่เป็นสมาชิกของครอบครัว ชุมชน บ้านเมืองและของโลก

การปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดละ เชียง เเทรา ในส่วนของโรงเรียนประถมศึกษา ได้จัดทำดังนี้คือ¹²

1. ปรับปรุงอาคารเรียนให้เหมาะสำหรับการสอนที่ดี โดยสร้างหรือซ่อมแซมอาคารเรียนให้กว้างขวางพอ ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ และมีเครื่องใช้ที่จำเป็นครบถ้วน
2. ท้าความเข้าใจเด็กแต่ละคน โดยศึกษานในเรื่องพื้นเพทางบ้านอย่างละเอียดถี่ถ้วน ความก้าวหน้าในการเรียน ข้อบกพร่องต่าง ๆ เฉพาะตัว ความสนใจ

¹²กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาละ เชียง เเทรา,
หน้า 27.

ความสามารถ และการให้การอนุเคราะห์ที่จำเป็น

3. จัดรายการสอนที่เป็นประโยชน์ มีการเตรียมบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาชีวิตประจำวันและวุฒิภาวะของเด็ก

4. การจัดการการสอน ให้เป็นระยะเวลาชางยาว เพื่อจะได้ดำเนินการสอนวิชาต่อไปได้ดี

4.1 สุขศึกษาและพลศึกษา

4.2 สังคมศึกษาและศีลธรรม

4.3 ภาษาไทย

4.4 เลขคณิต

4.5 ธรรมชาติศึกษาและวิทยาศาสตร์

4.6 ศิลปการฝีมือ และดนตรี

5. ใช้วิธีสอนที่ดีขึ้น โดยทดลองให้เรียนด้วยกิจกรรมแบบต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้จักคิดและหาความชำนาญได้

6. จัดอุปกรณ์การสอนหลาย ๆ อย่าง โดยการผลิต และใช้แบบเรียนรูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ และวัสดุสำหรับเด็กที่นักเรียนสร้างสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่กำลังเรียนอยู่

7. บริการอนามัย โดยการตรวจสุขภาพทุกวัน การชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง การตรวจสายตาและหู การฉีดยาป้องกันโรค และการให้ปฐมพยาบาลแก่เด็กที่ประสบอุบัติเหตุหรือเจ็บไข้

8. การร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เชิญผู้ปกครองและบุคคลชั้นน่านท้องถิ่นให้มาช่วยเหลือโรงเรียน โดยอำนวยความสะดวกที่ทางโรงเรียนจะช่วยให้เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ในท้องถิ่นให้ดีขึ้น โดยร่วมมือกับผู้ปกครองและคนอื่น ๆ เพื่อสวัสดิภาพของเด็ก

โรงเรียนมัธยมสามัญศึกษา

การปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา นับว่าเป็นก้าวแรกของการพัฒนาการศึกษาแผนใหม่ เดิมทีเดิยวนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วมีโอกาส

ที่จะศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาเพียง 15% เท่านั้น¹³ เมื่อมีการขยายโรงเรียนมัธยม ไปตามอำเภอต่างๆ ทำให้หลักสูตรมัธยมศึกษาไม่เหมาะสมกับชนบท คณะกรรมการฯ จึง เสนอให้ตั้ง โรงเรียนมัธยมแผนใหม่ขึ้นตามอำเภอในจังหวัดฉะเชิงเทรา 3 โรงเรียน ทั้งนี้ อาจารย์รวมอยู่กับโรงเรียนประจำบาลที่มีอยู่แล้ว หรือจะจัดขึ้นเป็นโรงเรียนเอกเทศก็ได้ เพื่อเป็นการเสริมต่อการประถมศึกษาดังจุดมุ่งหมายนี้คือ

1. แสดงให้เห็นโรงเรียนแบบหนึ่ง ซึ่งมีคุณค่าเหมาะสมสำหรับจัดตั้ง ขึ้นตามตำบล หมู่บ้านเล็กๆ ที่ตั้งอยู่ห่างไกลชนบท
2. จัดให้มีการเรียนอีก 3 ปี ต่อจากประถม 4 ตามปกติ
3. ให้เด็กทุกคนมีโอกาสดูรับความชำนาญที่จำเป็น ไปใช้เลี้ยงตนเองได้
4. สอนเด็กให้รู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อปรับปรุงชุมชนให้ดีขึ้น
5. เตรียมตัวสำหรับศึกษาต่อไป

การปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่ เสริมต่อจากการศึกษาในโรงเรียนคนประถมศึกษา นับว่าเป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาอีก 3 ปี คณะ กรรมการฯโครงการจึงคัดเลือกโรงเรียนประถมศึกษาเข้าโครงการนี้ เรียกว่าโรงเรียน มัธยมแผนใหม่ ขึ้นในอำเภอต่าง ๆ 4 โรงเรียน ได้แก่โรงเรียนวัดเทพนิมิตร โรงเรียน บางคล้า โรงเรียนพรหมานุเคราะห์ และโรงเรียนวัดท่าเกวียน (พนมสารคาม) จัดสอน ในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งพอสรุปจุดมุ่งหมายได้ 5 ประการ คือ

¹³กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมคณะที่ปรึกษา เรื่องการศึกษาประจำบาล พ.ศ.2494 เล่ม 2, หน้า 822.

¹⁴กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระดับมัธยมศึกษา, หน้า 43.

1. แสดงให้เห็นการจัดโรงเรียนมัธยมแผนใหม่ ซึ่งมีคุณค่าเหมาะสมสำหรับที่จะจัดตั้งตามตำบล หรือหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ห่างไกลชุมชน โดยคณะกรรมการโครงการได้คัดเลือกโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลความเจริญที่ตั้งอยู่ตามหมู่บ้าน แต่สามารถจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาได้ ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้จัดสรรงบประมาณ สร้างอาคารเรียนในที่ดินของวัดให้ใหม่ทุกโรงเรียนตามความเหมาะสม มากบ้าง น้อยบ้าง การบริหารงานตามโครงการ คณะกรรมการฯ ได้ประชุมวางแผน คัดเลือกโรงเรียน จัดสรรงบประมาณ จัดหาวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ ครอบคลุมถึงการจัดหาหลักสูตรต่อจากชั้นประถมศึกษา อีก 3 ปี จัดสอนทั้งวิชาสามัญและวิชาปฏิบัติ ไปด้วยกัน วิชาสามัญ ได้แก่ สังคมศึกษา ศิลปกรรม ภาษาไทย เลขคณิต วิทยาศาสตร์ และสุขศึกษา วิชาปฏิบัติ ได้แก่ วิชาการฝีมือ การเรือน การช่างไม้ และเกษตรกรรม เป็นต้น ส่วนการจัดเวลาเรียนมีการลดชั่วโมงวิชาสามัญลง และเพิ่มชั่วโมงปฏิบัติงานให้มากขึ้น เพื่อให้เด็กนักเรียนได้มีโอกาสหาความชำนาญ และเตรียมตัวเพื่อที่จะเรียนในระดับอาชีวศึกษาต่อไป นอกจากนี้โรงเรียนยังได้รับความร่วมมือจากโครงการให้จัดห้องพิเศษ จัดหาเครื่องมือ เครื่องจักรและวัสดุที่จำเป็นให้ การขยายการศึกษาต่ออีก 3 ปี นี้มีอนุกรรมการชุดหนึ่ง สำหรับพัฒนาโปรแกรมต่างๆ เพื่อให้เป็นตัวอย่างในการให้ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กระตุ้นให้ครูและผู้บริหารท้องถิ่น จัดทำเอกสารเผยแพร่ออกไปภายนอกบริเวณโรงเรียน แทนการเรียนแต่เพียงในห้องเรียน อย่างเดียวเท่านั้น และ เมื่อนักเรียนมีเวลาว่างก็ต้องฝึกปฏิบัติงานให้เกิดความชำนาญ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว

2. จัดให้มีการเรียนอีก 3 ปี ต่อจากชั้นประถมศึกษาปกติ คณะกรรมการฯ เห็นว่าการเรียนชั้นประถมศึกษาเพียง 4 ปี ไม่เพียงพอ อีกทั้งเด็กที่จบยังมีวุฒิภาวะน้อยเกินไป ไม่พร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพ และมีเด็กเพียง 15% เท่านั้นที่มีโอกาสศึกษาต่อในชั้นมัธยม จึงจำเป็นต้องขยายการศึกษาออกไปอีก 3 ปี เพื่อให้เด็กมีวุฒิภาวะเพิ่มมากขึ้น และในขณะเดียวกันต้องเตรียมครูให้มีความรู้ ความสามารถที่จะสอนเด็กด้วย เป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้เพิ่มวิทยฐานะ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ มีทั้งดูงาน ศึกษาอบรม ทั้งในระยะสั้น ๆ และระยะยาว เป็นการเพิ่มประสบการณ์ในการทำงานให้กับบุคลากรทางการศึกษา

3. ให้เด็กทุกคนมีโอกาสได้รับความชำนาญสามารถนำไปใช้หาเลี้ยงตนเอง และครอบครัวได้ เมื่อเด็กเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา เด็กจะได้รับความรู้ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ โดยโรงเรียนมีโรงงานไว้สำหรับเด็ก ตามความสนใจและความถนัด นอกจากเด็กนักเรียนจะฝึกงานภาคปฏิบัติในโรงเรียนแล้ว เด็กยังสามารถนำไปฝึกปฏิบัติที่บ้านได้อีกด้วย ทำให้เด็กเกิดทักษะในการทำงานมากขึ้น ส่วนเด็กหญิงนั้นเมื่อกลับไปบ้านก็สามารถนำเอาความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติจริงได้ เช่น การประกอบอาหาร การเรือน เป็นต้น ทำให้ช่วยแบ่งเบาภาระทางครอบครัวได้มาก

4. สอนให้เด็กรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ปรับปรุงชุมชนให้ดีขึ้น โรงเรียนที่อยู่ในโครงการจะอยู่ในท้องถิ่นที่ค่อนข้างห่างไกลความเจริญ ครูจึงจำเป็นต้องประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาให้ได้มากที่สุด ซึ่งมักจะออกมาในรูปแบบของ สถานที่ อุปกรณ์ บุคลากร และสิ่งของเหลือใช้ต่าง ๆ รวมถึงวัตถุที่หาง่ายและมีในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ฟางข้าว พาร์มาเก้ พาร์มหนู เป็นต้น ในการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญและครูร่วมกันสาธิต และให้เด็กได้ดูของจริง แล้วจึงนำมาปฏิบัติที่โรงเรียน และที่บ้านต่อไป อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม

5. เตรียมตัวสำหรับศึกษาต่อ หลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา จะบรรจุทั้งวิชาสามัญ และวิชาชีพ เพื่อให้เด็กได้รับความรู้ทั้งวิชาการ และมีทักษะในวิชาชีพ ทั้งนี้คณะกรรมการฯ หวังว่าถ้าเด็กไม่มีโอกาสศึกษาต่อ เด็กก็สามารถที่จะนำเอาความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพอิสระได้ และในขณะที่เดียวกันถ้าเด็กพร้อมที่จะเรียนในระดับสูงขึ้นไป เด็กก็สามารถเรียนต่อได้อย่างดีและมีคุณภาพ ซึ่งหลักสูตรได้กำหนดไว้สำหรับที่จะสนองตอบความต้องการของเด็กที่ประสงค์จะเรียนต่อในโรงเรียนอาชีวศึกษาอยู่แล้ว

ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้มีโอกาสเพิ่มวิทยฐานะ และมีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น โดยได้รับทุนคูกานและฝึกอบรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ครูเหล่านี้ได้มีโอกาสที่จะพัฒนาการศึกษาของประเทศอย่างเต็มความสามารถ นักเรียนได้รับประสบการณ์มากขึ้น พัฒนาทั้งในด้านพุทธิศึกษาจริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา นับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่ครบองค์ 4 โรงเรียนก็สามารถสนองต่อความต้องการของเด็กและประชาชนได้มากขึ้น มีบทบาทมากขึ้น ผู้ปกครองนิยมชมชอบและให้ความสนับสนุน

โรงเรียนมากขึ้น อีกทั้งผู้ปกครองได้รับความรู้ความสามารถ และเพิ่มประสบการณ์ในการทำงานขึ้นอีกด้วย นับว่าได้ประโยชน์กับทุกฝ่าย

เนื่องจากการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทยมีขอบเขตจำกัดเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นักเรียนที่มีโอกาสได้เรียนต่อในชั้นมัธยมของโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนอาชีวศึกษาจึงมีจำนวนเพียงเล็กน้อย ประมาณร้อยละ 15 ของจำนวนนักเรียนที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เท่านั้น ในขณะที่รัฐบาลกำลังขยายโรงเรียนมัธยมศึกษาตามอำเภอต่าง ๆ แต่หลักสูตรมัธยมศึกษาตั้งที่เป็นอยู่ในขณะนี้ไม่เหมาะกับชนบท คณะกรรมการฯ จึงขอเสนอให้ตั้งโรงเรียนมัธยมแผนใหม่ขึ้นตามอำเภอในจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจำนวนประมาณ 3 โรงเรียน โรงเรียนมัธยมแผนใหม่ที่จะตั้งขึ้นนี้อาจรวมอยู่ในโรงเรียนประชาบาลที่มีอยู่แล้ว หรือจะจัดขึ้นเป็นโรงเรียนเอกเทศก็ได้¹⁵

หลักสูตรโรงเรียนมัธยมศึกษาแผนใหม่มีกำหนดเวลา 3 ปี ความมุ่งหมายของการจัดตั้งโรงเรียนแผนใหม่นี้ ก็เพื่อให้เด็กในชนบทที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่อายุน้อย ได้มีโอกาสเรียนต่อไปในชั้นมัธยมแผนใหม่ ซึ่งจะจัดให้มีการสอนวิชาสามัญ มีงานภาคปฏิบัติที่เหมาะสมแก่ความต้องการของท้องถิ่น และงานที่ต้องใช้ฝีมือทางเทคนิคโดยทั่ว ๆ ไป

วิชาที่จะสอนในชั้นมัธยมแผนใหม่ จะมีภาษาไทย เลขคณิต สังคมศึกษา (รวมทั้งเรื่องการอุตสาหกรรมของท้องถิ่น เทศบาล การทำผังเมือง ฯลฯ) วิชาศาสนา การฝีมือ ขับร้องดนตรี และพลศึกษา สำหรับเด็กชายจะให้เรียนวิชาชีววิทยา การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ส่วนเด็กหญิงจะให้เรียนวิชาการช่างและการเรือนด้วย

สำหรับงานภาคปฏิบัติ จะให้เด็กชายได้รับความรู้และได้ฝึกทำงานในวิชาช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ช่างโลหะ การใช้เครื่องจักรอย่างง่าย ๆ ฯลฯ ส่วนเด็กหญิงจะให้ได้รับความรู้และฝึกทำงานในเรื่องการเรือน การครัว การเย็บปักถักร้อย การปัจจุบันพยาบาล การบริหารทารก และการทำสวน

¹⁵กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมคณะที่ปรึกษา
เรื่องการศึกษาประชาบาล พ.ศ. 2494 เล่ม 2, หน้า 821.

ในการสอนวิชาต่างๆเหล่านี้ จะพยายามจัดให้หนักไปในทางปฏิบัติและให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและการครองชีพของเด็กต่อไปในภายหน้า เช่น อาจารย์เด็กจัดการเลี้ยงหมูหรือเลี้ยงไก่ โดยให้เด็กเขียนแผนผังของคอกสัตว์ คำนวณตัวไม้และวัสดุที่จะใช้ในการก่อสร้าง ประมาณจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างอาคาร และการจัดซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์ เขียนหนังสือติดต่อกับห้างร้านเพื่อขอทราบราคา และเมื่อได้จัดตั้งคอกสัตว์ขึ้นแล้ว ก็หาสัตว์พันธุ์ดี ๆ มาเลี้ยง ทบทวนทักเกี่ยวกับวิธีเลี้ยงสัตว์ ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์ รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนทบทวนวิธีรับจ่ายเกี่ยวกับงานเลี้ยงสัตว์

โรงเรียนมัธยมวิสามนัญอาชีวศึกษา

การจัดตั้งโรงเรียนมัธยมวิสามนัญศึกษา และโรงเรียนอาชีวศึกษาเป็นเอกเทศ มักจะทำให้เกิดการแบ่งชั้นวรรณะระหว่างโรงเรียน และระหว่างที่เรียนอยู่ในโรงเรียน แต่การจัดโรงเรียนมัธยมวิสามนัญศึกษา จะทำให้ปัญหาดังกล่าวแล้วหมดไป¹⁶

โรงเรียนมัธยมวิสามนัญอาชีวศึกษา คือโรงเรียนที่มีการสอนทั้งวิทยาการและวิชาชีพ รับเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาในท้องถิ่นแห่งใดแห่งหนึ่ง เข้าเรียนต่อจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อีกอย่างน้อย 3 ปี

โรงเรียนมัธยมวิสามนัญอาชีวศึกษา มีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้คือ¹⁷

1. ให้นักเรียนมีโอกาสได้สำรวจความชำนาญในอาชีพหลายอย่าง แม้แต่นักเรียนที่จะเข้ามหาวิทยาลัยก็ควรจะได้รับโอกาสนี้เหมือนกัน
2. แสวงหาทางสนองความต้องการของนักเรียนซึ่งมุ่งหน้าจะเรียนอาชีพต่าง ๆ กัน

¹⁶กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมคณะคว่ำบาตร เรื่องการศึกษาประชาบาล พ.ศ.2494 เล่ม 2, หน้า 823.

¹⁷กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระดับ เชียงใหม่, หน้า 48.

3. ช่วยเยาวชนทั้งหลายให้ฝึกหัดคนเป็นพลเมืองประชาธิปไตย มีชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้ดี โดยจัดให้ได้ศึกษาร่วมกับเพื่อนฝูง ซึ่งต่อไปจะมีอาชีพที่ต่างไปจากตน

4. แสดงตัวอย่างการจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีชัยศักดิ์ โดยจัดให้มีการสอนทั้งวิทยาการและอาชีพศึกษา

การปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา

ในระยะเริ่มต้นโครงการ คณะกรรมการฯ ได้นำเอาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา รวมกัน โดยมีโรงเรียนที่อยู่ในโครงการ 4 โรงเรียน คือ โรงเรียนชาย โรงเรียนหญิง โรงเรียนการช่างชาย โรงเรียนการช่างหญิง และเปิดสอนทั้งวิชาสามัญเทคนิค และอาชีวศึกษา อยู่ภายใต้การบริหารเดียวกัน ต่อมาได้แยกโรงเรียนการช่างชาย และโรงเรียนการช่างหญิงออกไปอยู่ในระดับ อาชีวศึกษา ซึ่งโรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา เปิดสอนทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือก เช่น นักเรียนชาย มีอุตสาหกรรมศิลป์ พลศึกษาและธุรกิจ สำหรับนักเรียนหญิง มีวิชาคหกรรมศาสตร์ การฝีมือ และพาณิชยการ ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้พิจารณาปรับปรุงในทุก ๆ ด้าน เช่น อาคารสถานที่ โรงฝึกงาน หลักสูตร เวลาเรียน ในด้านอาคารสถานที่มีการขยายอาคารให้กว้างขวางเพียงพอกับจำนวนนักเรียน มีโรงฝึกงานที่เหมาะสมเพียงพอ มีสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ครบครัน ในด้านหลักสูตรได้สำรวจอาชีพของผู้ที่จบการศึกษาไปแล้วตามความจำเป็นและความต้องการ สร้างหลักสูตรเพื่อตอบสนองงานในสังคมนั้น ๆ โดยแสวงหาทางที่จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพิ่มวิทยฐานะและประสิทธิภาพของครู โดยให้ทุนการศึกษาดูงาน จัดการอบรมสัมมนา โดยได้รับความร่วมมือจากครูและผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา ศึกษาวิธีการและแนะนำอาชีพให้กับเด็ก เช่น นักเรียนชายจะแนะนำให้เรียนการช่างและ เกษตร ในชั้นมัธยม 1,2 และ 3 พร้อมกับการเรียนวิชาสามัญทั่วไป ส่วนนักเรียนหญิงจะแนะนำให้เรียนการเรือน การฝีมือ ในชั้นมัธยม 1,2 และ 3 พร้อมกับการเรียนวิชาสามัญทั่วไปเช่นกัน สำหรับชั้น มัธยม 4,5 และ 6 จะเพิ่มวิชาที่เกี่ยวกับวิทยาการให้มากขึ้น เพื่อเตรียมนักเรียนให้เรียนต่อในชั้นเตรียมอุดมและมหาวิทยาลัย

ต่อไป เช่น ศิลปกรรม การเรือน เลขานุการ เป็นต้น นอกจากนั้นยังต้องฝึกเยาวชน ทั้งหลายให้ฝึกหัดตนเป็นพลเมืองประชาธิปไตย มีชีวิตอยู่ในสังคมกับผู้อื่นได้ดี โดยจัดให้ คีฬกร่วมกับเพื่อน และให้รู้จักใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งในโครงการนี้ได้จัดให้ วิชาสามัญ วิชาเทคนิคและวิชาชีพอยู่ร่วมกัน วิชาอาคร เครื่องมือ อุปกรณ์ เดียวกัน เพื่อประหยัดทั้งในด้านบุคลากรและทรัพยากร เด็กจะอยู่ในสังคมเดียวกันและมีความ สัมพันธ์กัน แต่เนื่องจากเด็กอายุแตกต่างกัน มีความรู้ต่างระดับกันทำให้เกิดการปรับ ตัวและการใช้ชีวิตร่วมกัน ต่อมาจึงเรียกโรงเรียนมัธยมประเภทนี้ว่า "โรงเรียนมัธยม แบบประสม" ซึ่งพัฒนาการเรียนการสอนไปอีกขั้นตอนหนึ่ง และเป็นภาระประหยัด งบประมาณของทางราชการอีกด้วย คณะกรรมการฯหวังในความสำเร็จของโรงเรียน มัธยมวิสามัญอาชีวศึกษาอย่างมาก และเกิดแรงผลักดันให้งานบรรลุเป้าประสงค์ อย่างน่าภูมิใจ

การสอนในโรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา มีแผนการปฏิบัติงานดังนี้คือ 18

1. สรรวจอาชีพของผู้ที่สำเร็จจากโรงเรียน เพื่อจะได้กำหนดลักษณะ ของหลักสูตรอาชีวศึกษา เพื่อจะเป็นประโยชน์ที่สุดแก่เด็กในท้องถิ่น
2. ส่งอุปกรณ์ที่จำเป็นมาใช้สำหรับหลักสูตรอาชีวศึกษา
3. ขยายอาคารปัจจุบันให้กว้างขวาง โดยเพิ่มขึ้นเรียนชั้นอีกและสร้าง โรงฝึกงานพิเศษขึ้น
4. บรรดาครูก็ศึกษาหาวิธีที่ดียิ่งขึ้น ศึกษาการแนะอาชีพให้แก่เด็ก และ จัดวิชาทั้งหมดให้อยู่ในรูปลักษณะที่จะช่วยพัฒนาการของนักเรียนได้มากที่สุด
5. งานเกี่ยวกับการสอน
  - 5.1 การฝีมือ และ เกษตรกรรม สำหรับนักเรียนมัธยม 1,2,3 จัดให้พร้อมไปกับการศึกษาวิชาสามัญ ส่วนนักเรียนหญิงมัธยม 1,2,3 วิชาที่เรียน การเรือนและการฝีมือ

18กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาละ เขิง เทรา,

5.2 สำหรับชั้นมัธยม 4,5,6 นอกจากวิชาสามัญแล้ว จะได้เพิ่ม
หลักสูตรเกี่ยวกับวิชาที่นักเรียนเลือกเรียน คือ

5.2.1 วิทยาการหรือเตรียมอุดมศึกษา

5.2.2 ศิลปอุตสาหกรรม

5.2.3 เกษตรกรรม

5.2.4 การเรือน

5.2.5 เลขานุการ

โรงเรียนอาชีวศึกษา

การจัดการศึกษานระดับอาชีวศึกษา เป็นการให้การศึกษอบรมนักเรียนที่มีความ
ความรู้ทางอาชีพแต่ละสาขา ทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ โดยที่นักเรียนมีระเบียบวินัย
มีความประพฤติและมีนิสัยรักการทำงาน สามารถออกไปประกอบอาชีพที่ตนเรียนมาได้

โรงเรียนอาชีวศึกษาจึงนับว่าเป็นสถานศึกษาที่สำคัญที่จะฝึกอบรมนักเรียนให้
พร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการของสังคม

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจะ เชียง เตรา มีจุดมุ่งหมายที่จะให้การศึกษาด้าน
เทคนิคและอาชีวศึกษาขั้นสูงแก่เด็กนักเรียนโรงเรียนอาชีวศึกษาดังนี้คือ 19

1. มุ่งหมายที่จะอบรมนายช่างเทคนิค และช่างฝีมือให้มีพอเพียงกับความต้องการของประเทศ
2. ปรับปรุงวิธีการฝึกคนงานในการช่างต่างๆที่มีอยู่แล้วในประเทศไทยให้เข้มแข็งและดียิ่งขึ้น
3. จัดให้มีการฝึกความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชาสำหรับนักเรียนทั้งชายและหญิง

19กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจะ เชียง เตรา,
หน้า 53.

การปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนอาชีวศึกษา

ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษา ทั้งชายและหญิงขึ้น ในระดับต้นรวมอยู่กับโรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา ต่อมาได้แยกออกเป็นโรงเรียนการช่างชายและโรงเรียนการฝีมือ (การช่างสตรี) การจัดการศึกษาดีขึ้นตามลำดับ สิ่งที่น่าสนใจได้รับการปรับปรุงให้ก้าวหน้า ได้แก่ การขยายอาคารเรียนเพื่อรับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มมากขึ้น การก่อสร้างอาคารฝึกงาน เพื่อให้การเรียนการสอนมีคุณภาพและตรงตามวัตถุประสงค์ ปรับปรุงเครื่องมือจัดหาเครื่องใช้และอุปกรณ์ที่เหมาะสมและทันสมัย อีกทั้งมีโรงสำหรับเก็บเครื่องจักร และอุปกรณ์เป็นสัดส่วนและสะดวกต่อการใช้สอย ภายใต้นเวลาไม่นานนัก โรงเรียนที่อยู่ภายใต้โครงการทั้ง 2 โรงเรียน ได้เปลี่ยนแปลงไปจนไม่มีเค้าเดิม ทั้งอาคารสถานที่ อุปกรณ์ วิธีการสอน เป็นการยกระดับมาตรฐานการศึกษาอีกระดับหนึ่ง ซึ่งได้มีการวางแผนร่วมกับโรงเรียนเทคนิคชั้นสูงทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ สามารถสอบเรียนต่อในวิทยาลัยเทคนิคในกรุงเทพฯได้มากขึ้น โปรแกรมการเรียนได้จัดทำขึ้นโดยสอดคล้องกับความต้องการของเด็กวัยรุ่น มีหลักสูตรสำหรับให้เด็กเลือกเรียนตามความต้องการ เช่น เด็กชายเรียนซ่อมรถ งานเชื่อม งานทาสี งานเดินสายไฟ เป็นต้น ส่วนเด็กหญิงก็จะเรียนเกี่ยวกับการประกอบอาหาร บริการอาหารกลางวันในโรงเรียน การเย็บปักถักร้อยการเรือน เป็นต้น ซึ่งวิชาต่างๆเหล่านี้เป็นวิชาที่จัดหานอกเหนือจากวิชาสามัญ เป็นการเสริมให้เด็กมีโอกาสฝึกฝนความรู้ทางด้านปฏิบัติ นอกเหนือจากการเรียนภาคทฤษฎี ทั้งเด็กชายและเด็กหญิงได้รับประโยชน์จากการเรียนเป็นอันมาก เป็นต้นว่าเด็กชายได้ช่วยกันสร้างบ้านพักครู โรงอาหาร โรงรถ ถังเก็บน้ำฝน ทารางน้ำ และเดินสายไฟตามอาคารเรียนต่าง ๆ ส่วนเด็กหญิงก็จะตกแต่งห้องเรียน ห้องครัว ฝึกประกอบอาหาร และมีที่ฝึกหัดงาน ภายใต้นเวลาเพียง 2-3 ปี โรงเรียนทั้ง 2 ก็เป็นโรงเรียนที่สมบูรณ์แบบ มีความพร้อมในด้านการเรียนการสอน สามารถเป็นต้นแบบที่ดีสำหรับบรรดาโรงเรียนต่าง ๆ ที่สนใจ และขอศึกษาดูงาน และได้รับคำยกย่องชมเชยจากผู้มาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ซึ่งจากผลของการปรับปรุงพอจะสรุปได้ดังนี้

1. มุ่งที่จะอบรมช่างเทคนิค และช่างฝีมือให้มีจำนวนเพียงพอกับความต้องการกำลังคนของประเทศ โดยเน้นเทคนิคใหม่ ๆ ในเรื่องนี้ทางโรงเรียนได้คัดเลือกนักเรียนที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมและมีความต้องการที่จะเล่าเรียนต่อในระดับ

อาชีวศึกษามาเรียน ซึ่งส่วนใหญ่มักจะได้จากเด็กที่จบมาจากโรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา
นั่นเอง เขาเหล่านั้นได้เรียนวิชาชีพมาพอควรแล้ว เมื่อมีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติมทาง
ด้านเทคนิค เกิดความชำนาญมากขึ้น เป็นการพัฒนากำลังคน เพื่อพัฒนาประเทศต่อไป

2. ปรับปรุงวิธีฝึกคนงานในสาขาต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วให้เข้มแข็งและมี
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เด็กที่จบจากโรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา ถ้าไม่ได้เรียนต่อ
เขาเหล่านั้นก็จะออกไปประกอบอาชีพ เมื่อประกอบอาชีพในระยะเวลาหนึ่งทางโรงเรียนก็จะ
เปิดโอกาสให้เขาได้มีทักษะในการทำงานมากขึ้น โดยเปิดอบรมหลักสูตรระยะสั้น 1-2
สัปดาห์ให้ เพื่อที่จะได้มีความชำนาญในงานอาชีพมากขึ้น

3. จัดให้มีการฝึกความชำนาญเฉพาะวิชาเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ
ทั้งเด็กชายและเด็กหญิง มีการกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกันระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
เมื่อนักเรียนได้เรียนภาคทฤษฎีแล้ว ทางโรงเรียนจะจัดหาวัสดุอุปกรณ์สำหรับที่จะฝึกปฏิบัติ
ให้เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสปฏิบัติจริง เป็นการฝึกประสบการณ์ตรงให้กับเด็ก อีกทั้งยังเปิด
โอกาสให้เด็กได้ผลิตผลงานต่าง ๆ เพื่อแสดงถึงความสามารถ และส่งเสริมทักษะในการ
ทำงาน ให้เด็กเกิดความสนใจและเกิดความรักในงานอาชีพของคนต่อไป นับว่าเป็น
โครงการที่ประสบผลเลิศทางการศึกษาของไทย และเป็นตัวอย่างในการจัดการศึกษา
ของประเทศ

คณะกรรมการฯ ปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้วาง
แนวทางการปฏิบัติงานตามโครงการ โรงเรียนอาชีวศึกษาไว้ดังนี้²⁰

1. คัดเลือกนักเรียนที่เหมาะสมและปรารถนาที่จะศึกษาเล่าเรียน
อาชีวศึกษาต่อไป
2. วางหลักสูตรอันสมคูลย์และสูงค่าตามลำดับขั้น ทั้งภาคทฤษฎี และ
ปฏิบัติ

²⁰กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระดับจังหวัดฉะเชิงเทรา,

3. จัดให้มีอุปกรณ์การสอนอย่างเพียงพอ ใช้ในทางที่ถูกต้องและบำรุงรักษาให้ดีอยู่เสมอ
4. ให้นักเรียนได้มีโอกาสผลิตสิ่งของต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความชำนาญยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับประกอบอาชีพต่อไปในภายหน้า

การฝึกหัดครู

การฝึกหัดครูเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งสำหรับการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องปริมาณหรือคุณภาพ ทั้งนี้เนื่องจากครูเป็นผู้มีหน้าที่พัฒนาคน ดังพระราชโองการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู ภาควิชาครุศาสตร์วันพุธที่ 18 พฤษภาคม 2526 ตอนหนึ่งว่า²¹

...อาชีพครูถือว่าสำคัญอย่างยิ่ง เพราะครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคง และก่อนที่จะพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญได้นั้น จะต้องพัฒนาคน ซึ่งก็ได้แก่เยาวชนของชาติ เสียก่อน เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าสมบูรณ์ทุกด้าน จึงจะสามารถช่วยกันสร้างความเจริญให้แก่ชาติต่อไปได้...

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระดับเชิงเทรา เป็นโครงการที่จะปรับปรุงการศึกษาของโรงเรียนฝึกหัดครูทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อการศึกษาสำหรับครูในอนาคต ดังนี้คือ²²

1. จัดชั้นประโยคฝึกหัดครูประถม หลักสูตร 3 ปี ซึ่งอาจจะใช้เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับโรงเรียนฝึกหัดครูส่วนภูมิภาคอื่น ๆ ที่เตรียมครูสำหรับโรงเรียนประถมและมัธยมตอนต้น

²¹วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก, อนุสรณ์ครุศาสตร์บัณฑิต 2526.

²²กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระดับเชิงเทรา,

2. จัดชั้นประโยคฝึกหัดक्रमูล หลักสูตร 1 ปี ๑ ให้ดีขึ้น โดยให้มีการฝึกสอนเพื่อความชัดเจนมากขึ้น และโดยปรับปรุงโครงการ ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และโรงเรียนที่นักเรียนครูเหล่านี้จะ ไปสอนต่อไป
3. ปรับปรุงตัวโรงเรียนและให้มีเครื่องอุปกรณ์ครบครัน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกหัดได้เจริญก้าวหน้าทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคมและศีลธรรม
4. ทำโรงเรียนฝึกหัดครูให้เป็นศูนย์กลางข่าวสารความรู้ในด้านการศึกษา และอุปกรณ์การศึกษา เพื่อเป็นบริการแก่เจ้าหน้าที่ของโรงเรียนฝึกหัดครูและเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนประถมและมัธยมในจังหวัดด้วย

การปรับปรุงส่งเสริมการศึกษานโรงเรียนฝึกหัดครู

คณะกรรมการฯ โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้เล็งเห็นความสำคัญของการฝึกหัดครูเป็นอย่างมาก เพราะเด็กและเยาวชนไทยจะดีและมีคุณภาพได้ก็เพราะครูผู้สอนอยู่ตามโรงเรียนต่าง ๆ มีความรู้ความสามารถดีมีคุณธรรมและจริยธรรม นอกจากนั้นยังต้องทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของเด็กอีกด้วย การปรับปรุงโรงเรียนฝึกหัดครูได้ปรับปรุงในทุก ๆ ด้าน เช่น อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์การสอน หลักสูตรเนื้อหาวิชา วิธีการสอน เวลาเรียน เป็นต้น ก่อนที่จะเริ่มโครงการ โรงเรียนฝึกหัดครูฉะเชิงเทรา มีอาคารเล็กๆ 4 ห้องเรียน 1 หลัง อาคารชั่วคราว 6 ห้องเรียน 1 หลัง หอนอน 1 หลัง บ้านพักครู 2 หลัง และห้องอาจารย์ใหญ่ หอนอนห้องสมุดและห้องพักรู คณะกรรมการฯ เข้ามามีส่วนช่วยโรงเรียนให้มีอาคารเรียนเพิ่มอีก 2 หลัง หอนอนหญิง 2 หลัง หอนอนชาย 1 หลัง มีโรงครัว โรงอาหาร และโรงฝึกการฝีมือ อีกทั้งมีครูสัมมนาจารย์ไว้สำหรับประชุมปรึกษาหารือ และใช้สำหรับเป็นที่พักของคณะกรรมการฯ อีกด้วย บริเวณโรงเรียนได้รับการประดับประดาไปด้วยต้นไม้ดอกไม้ สวยสดงดงาม เป็นที่เจริญหูเจริญตาต่อผู้พบเห็นยิ่งนัก ในส่วนของงบประมาณโครงการมิได้ให้เป็นตัวเงิน แต่ทำให้ในรูปของอาคารสถานที่ อาคารประกอบโรงฝึกงาน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นและทันสมัย อีกทั้งยังสนับสนุนในด้านบุคลากร และผู้เชี่ยวชาญทั้งไทยและชาวต่างชาติ

ก่อนที่โครงการจะเริ่มต้น โรงเรียนฝึกหัดครู จัดการเรียนการสอนเป็น
3 ประเภท คือ

1. ประกาศนียบัตรครูประถม สำหรับนักเรียนที่จบชั้นมัธยม 6 แล้ว
เข้าศึกษาต่ออีก 1 ปี ซึ่งหลักสูตรจะครอบคลุมวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ภาษาไทย
ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์
การวาดแผนที่ การวาดเขียน งานฝีมือ ทักษะการศึกษา และการฝึกงาน
2. ประกาศนียบัตรครูประถมประจำจังหวัด รับนักเรียนที่จบชั้น
มัธยม 3 เข้าเรียนในโรงเรียนฝึกหัดครูอีก 2 ปี
3. ประกาศนียบัตรครูประถมประจำตำบล รับนักเรียนที่จบชั้นประถม
ปีที่ 4 เรียนต่อ 3 ปี ซึ่งนักเรียนเหล่านี้ถ้าประสงค์จะศึกษาต่อก็สามารถเรียนต่อในระดับ
ประกาศนียบัตรชั้นสูงได้

เมื่อโครงการเริ่มคณะกรรมการฯ ได้ปรับปรุงหลักสูตรดังนี้คือ

1. จัดชั้นประโยคฝึกหัดครูประถม หลักสูตร 3 ปี ซึ่งอาจใช้เป็นแบบอย่าง
ที่ดีสำหรับโรงเรียนฝึกหัดครู ส่วนภูมิภาคอื่น ๆ ที่ต้องเตรียมครูสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา
และมัธยมศึกษา ในเรื่องนี้ได้มีการพิจารณาถึงเวลาเรียนและเวลาสำหรับให้นักเรียนฝึกงาน
อยู่ในโรงเรียนก่อนที่จะออกไปเป็นครูในโรงเรียนประถมและมัธยมตอนต้น อย่างน้อยเป็น
เวลา 3 ปี และในแต่ละปีก็จะแบ่งการเรียนออกเป็น 3 ภาคเรียน ในแต่ละภาคเรียนจะ
บรรจุเวลาเรียนอย่างน้อยสัปดาห์ละ 30 ชั่วโมง ซึ่งประกอบด้วยวิชาสามัญ วิชาพิเศษครู และ
กิจกรรมนันทนาการรวมตลอดถึงงานศิลปะและงานฝีมือต่าง ๆ อันจะอำนวยความสะดวก
นำไปใช้ทำอุปกรณ์ และใช้สอนในภายหลัง นักเรียนที่จบการศึกษาแล้ว จะเป็นบุคคลที่มี
ความรู้ความสามารถในการสอน และมีคุณสมบัติของความเป็นครูครบถ้วน ซึ่งแทนที่นักเรียน
ฝึกหัดครูจะนั่งฟังคำบรรยายแต่ในชั้นเรียนเพียงอย่างเดียว กล่าวคือนักเรียนจะเรียน
ภาคทฤษฎี ในวันจันทร์-ศุกร์ ส่วนเสาร์และอาทิตย์ นักเรียนจะต้องออกสำรวจชุมชน
ทำงานกลุ่ม เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษกับเพื่อนและครู ซึ่งจะช่วยให้เขามีประสบการณ์
มากขึ้น

2. หลักสูตรชั้นประโยคฝึกหัดครูมูล หลักสูตร 1 ปี โดยให้มีการฝึกสอน
เพื่อความชัดเจนมากขึ้น และปรับปรุงโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

และโรงเรียนที่นักเรียนเหล่านั้นจะ ไปสอนในภายภาคหน้าต่อไป หลักสูตรนี้ คณะกรรมการฯ เห็นสมควรให้จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของโรงเรียนในชนบท โดยรับนักเรียนที่จบจาก ชั้นมัธยม 6 เข้าเรียนในโรงเรียนฝึกหัดครู 1 ปี วิชาที่เปิดสอนมีทั้งวิชาสามัญทั่วไป วิชาชีพครู วิชาการฝีมือและศิลปะ รวมทั้งการฝึกสอน โดยแบ่งการเรียนออกเป็น 3 ภาคเรียน ในแต่ละวันจะแบ่งออกเป็น 6 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง และใน 1 สัปดาห์ นักเรียนจะต้องเรียน 30 ชั่วโมง วันเสาร์ อาทิตย์ นักเรียนจะต้องร่วมกิจกรรมที่ทาง โรงเรียนกำหนดให้ เช่น เข้าชุมนุม ร้องเพลง ศึกษาค้นคว้าในห้องสมุด ทำงานกลุ่ม และทัศนศึกษา เป็นต้น

3. ปรับปรุงโรงเรียนให้มีอุปกรณ์ครบครัน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียน ฝึกหัดครูพัฒนาความก้าวหน้า ทั้งทางด้านร่างกาย ทางสังคม ทางจิตใจ และทาง ศิลธรรม คณะกรรมการฯ ได้มีการปรับปรุงด้านความรู้ความสามารถ การสอน วิธีสอน เนื้อหาวิชา จะเน้นทางด้านการใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และซาบซึ้งในศิลปะและ วัฒนธรรมของไทย กล่าวโดยสรุป นักเรียนฝึกหัดครูจะต้องมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทาง ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญานั้นเอง

4. ทำโรงเรียนฝึกหัดครูละ เชียงเทรา ให้เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ ข่าวสาร ให้ความรู้ทางด้านการศึกษา เป็นต้นแบบของการทำอุปกรณ์การสอน เพื่อเป็น การบริการแก่บุคลากรทางการศึกษาในจังหวัด โดยคณะกรรมการฯ ได้สร้างคุรุสัมพันธ์ การขึ้น เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางในการประชุมสัมมนาบุคลากรทางการศึกษาทั้งที่เป็น คณะกรรมการฯ ของโครงการ และเป็นเจ้าหน้าที่ของโรงเรียน โดยมีการประชุม ปรึกษาหารือ และวางแผนการทำงานร่วมกัน อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง เมื่อมีปัญหาเกิด ขึ้นคณะกรรมการฯ จะร่วมกันแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังมีการจัดทำหลักสูตรคู่มือและแบบเรียน ต่างๆ ร่วมกับคณะผู้เชี่ยวชาญประจำวิชา แล้วแจกจ่ายไปตามโรงเรียนต่าง ๆ ใน โครงการ

... นับตั้งแต่มีการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาขึ้นที่จังหวัดละ เชียงเทราโรงเรียน ได้อุทิศสถานที่ให้เป็นแหล่งสำหรับนัดหมายโรงเรียนทั้งหลายมาร่วมประชุมกัน และมีการสาธิต งานเรื่องวิธีสอนของผู้เชี่ยวชาญทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เช่น วิธีสอนแบบหน่วยการ แสดงอุปกรณ์การสอน การสอนวิทยาศาสตร์ และการสอนภาษาอังกฤษ... อาจารย์ใหญ่

โรงเรียนฝึกหัดครูได้รับเป็นกรรมการดำเนินงาน ซึ่งเป็นหัวใจขององค์การด้วย ต่อมา พ.ศ. 2498 ยูเนสโกได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาช่วยงานวิชาการ 2 คน คือ

1. Dr. H.H. Penny จากเมือง Adelaide ประเทศออสเตรเลีย
2. Mr. M.P. Jual จากเมือง Oslo ประเทศสวีเดน

ทุก ๆ ปี องค์การได้ปรับปรุง และขยายสถานที่เป็นการใหญ่ มีอาคารเรียน หอนอน โรงอาหาร บ้านพักอาจารย์ ศาลารับแขก และครูสัมมนาชั้นใหม่ ยิ่งกว่านั้นยัง ได้จัดสรรเพิ่มเติมอุปกรณ์การสอนที่หลายสิ่งหลายอย่าง

งานที่ Dr. H.H. Penny และ Mr. M.P. Jual ลงมือปฏิบัตินั้นมุ่งไป ทางปรับปรุงเรื่องอาคารและบริเวณ ตลอดจนแนวการสอนแบบใหม่ ๆ และทางด้านการฝึกสอนของโรงเรียนฝึกหัดครูที่มีระบบและประสิทธิภาพดีขึ้น

งานของ Dr. H.H. Penny นั้นนับว่าเป็นโอกาสอันดีที่ท่านผู้นี้เป็นนักการศึกษา สำคัญคนหนึ่งของประเทศออสเตรเลีย จึงมีแนวความคิดใหม่ๆ ปรับปรุงโรงเรียนฝึกหัดครู ขึ้นอีกมาก เช่นจัดตั้งโรงเรียนประถมสาธิต (Demonstration School) ขึ้นในโรงเรียน ฝึกหัดครูที่เป็นชายเข้ามาร่วมกับสตรีได้สำเร็จ พยายามจัดบริการน้ำดื่มที่สะอาด วางแบบ วิธีสอน ให้มีกิจกรรมและประสบการณ์ มีการพานักเรียนออกนอกสถานที่ เพื่อให้มีการปฏิบัติ นอกห้องเรียน

งานของ Mr. M.P. Jual นั้นท่านผู้มีเจตนาแรงกล้าที่จะวางแนวการสอน ของนักเรียนฝึกหัดครูขึ้นให้เหมาะสม หยิบยกปัญหาการฝึกสอนขึ้นมาพิจารณา และทำการ แนะนำ ให้แบบการวางแผนงานประจำวัน การวางแผนงานฝึกสอนหน้าที่ของครูที่เลี้ยง ตลอดจนให้นักเรียนกรอกแบบสอบถามหลังจากการฝึกเสร็จแล้ว เพื่อเป็นเครื่องพิจารณา งานประจำวัน

นอกจากนั้น Mr. M.P. Jual ยังได้คำริเยะกร้องขอความร่วมมือจาก โรงเรียนทั่วไปให้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือนักเรียนครูมากยิ่งขึ้น โดยมีเหตุผลว่านักเรียน ทั้งหลายของโรงเรียนนี้ย่อมจะออกไปเป็นครูที่โรงเรียนต่าง ๆ ต้องการ

การอบรมนักเรียนฝึกหัดครูจะเชิงเทรา ได้รับการส่งเสริมให้ดีขึ้นทุกวิถีทาง จากทางการและองค์การต่าง ๆ ตลอดจนมา อาจารย์ใหญ่ทุกท่านก็ได้พยายามที่จะสร้าง สถาบันการฝึกหัดครูแห่งนี้ให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น ในปี พ.ศ. 2501 อาจารย์สนอง สุขสมาน

ได้ย้ายมาเป็นอาจารย์ใหญ่ ก็ได้พยายามติดต่อกับองค์การบริหารปรงส่ง เสริมการศึกษา เช่นเคย ซึ่งก็ได้รับความช่วยเหลือตลอดมาทำให้โรงเรียนมีการก่อสร้างเพิ่มขึ้น หอพักหญิงได้รับการก่อสร้างเพิ่มเติมจากเดิม และด้านบริการนักเรียนก็ได้รับการเอาใจใส่เป็นที่พอใจของนักเรียนในสมัยนั้นเป็นอันมาก²³

งานของการฝึกหัดครู ที่คณะกรรมการฯ โครงการปรับปรุงส่งเสริม การศึกษาจะ เชียง เตรา ได้กำหนดให้เป็นการศึกษาสำหรับครูในอนาคต มีดังนี้คือ²⁴

1. เป็นตัวอย่างโรงเรียนฝึกหัดครูส่วนภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วยห้องเรียน หอพัก ห้องสมุด สนามเด็กเล่น และความสะอาดในการสุขาภิบาลอย่างพอเพียง
2. มีเจ้าหน้าที่ซึ่งซาบซึ้งในหน้าที่รับผิดชอบของตน ที่จะต้องถ่ายทอด ความรู้อันถูกต้องมีประโยชน์ และเป็นผู้ซึ่งพิจารณาวิธีสอนของตนเองและว่าเป็นวิธีที่ดี ซึ่งปรารถนาจะช่วยนักเรียนแต่ละคนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งในและนอกห้องเรียน
3. มีกำหนดการ ซึ่งได้จัดเวลาและกิจกรรมไว้อย่างได้สัดส่วน สำหรับการ เรียนทั้งวัน
4. มีหลักสูตรที่จัดไว้เป็นภาคๆ ให้นักเรียนได้เรียนวิชาหมวดต่างๆจบ เมื่อปลายภาค
5. จัดให้มีกิจกรรมนอกหลักสูตร เช่น จัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน สโมสรภาษาอังกฤษ และหน่วยพลศึกษา เป็นต้น
6. มีกำหนดการฝึกสอนโดยเจ้าหน้าที่โรงเรียนฝึกหัดครูและโรงเรียน ประถมได้ร่วมกันวางแผนกิจกรรมต่างๆ มีการประสานงานระหว่างครูใหญ่ ครูน้อย ที่ปรึกษาของโรงเรียนฝึกหัดครูและนักเรียนฝึกหัดครู และประเมินผลงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนฝึกหัดครูแต่ละคน

²³วิทยาลัยครูจะ เชียง เตรา, อนุสรณ์วิทยาลัยครูจะ เชียง เตรา, 2529,

หน้า 2.

²⁴กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจะ เชียง เตรา,

หน้า 63.

7. มีกำหนดการช่วยเหลือครูโรงเรียนประถมในท้องถิ่นซึ่งต้องการ
คำแนะนำและอุปกรณ์เพื่อปรับปรุงการสอน

การนำที่สามารถในทางการศึกษา

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระยะเชิงเทรา เป็นโครงการคณะกรรมการฯ
มีความประสงค์ที่จะจัดโรงเรียนให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งถือว่าการปรับปรุง
โรงเรียนให้ดีขึ้นโดยไม่มีหยุดยั้ง 25

1. พยายามปรับปรุงโรงเรียน โดยความร่วมมือของทุกคนที่ทำงานกับ
โรงเรียน กล่าวคือ ครู ครูใหญ่ ผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่ศึกษาและผู้บริหาร
2. สนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ของโรงเรียนทุกคนให้เป็นผู้นำที่ชำนาญ
3. ช่วยผู้นำโรงเรียนให้รู้ว่าด้านไหนจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น
และช่วยดำเนินการที่จำเป็น
4. จัดให้มีกำหนดการที่จะศึกษา ทดลองและปฏิบัติต่อเนืองกันเป็นประจำ
เพื่อให้เกิดกำหนดงานอันดีสำหรับโรงเรียน

ซึ่งในการปรับปรุงโรงเรียนนี้ ได้แยกภาระหน้าที่ของบุคลากรแต่ละฝ่ายดังนี้
คือ 26

1. การกิจของครู
2. การกิจของครูใหญ่
3. การกิจของผู้เชี่ยวชาญ

25กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระยะเชิงเทรา,
หน้า 67.

26เรื่องเดียวกัน, หน้า 69.

การนำที่สามารถนทางการศึกษา (School Leadership)

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นโครงการที่คณะกรรมการฯ ต้องการที่จะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของโรงเรียน และการบริหารงานทางการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งนับว่าเป็นการปรับปรุงโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าอย่างไม่มีหยุดยั้ง โดยเน้นให้ผู้บริหารทุกคนต้องปรับปรุงโรงเรียนของตนให้สมกับเป็นโรงเรียนตัวอย่างที่ประชาชนทั่วประเทศศรัทธาความสนใจ และขอศึกษาดูงาน โครงการนี้จะสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น คณะกรรมการผู้เกี่ยวข้อง ผู้บริหารโรงเรียน ครูในโรงเรียนและนักเรียนทุกคนรวมถึงผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ด้วย กล่าวคือทุกคนต้องตั้งใจและสนใจทำงาน สละเวลาและอุทิศตนให้กับงาน ครูใหญ่ต้องการสนับสนุนส่งเสริมโครงการ โดยมีภาระหน้าที่ดังนี้

1. มีการประชุมครูใหญ่ทุกเดือน เพื่อวางโครงการอันดีที่สุดสำหรับปรับปรุงโรงเรียนให้เจริญยิ่งขึ้น
2. มีการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องเป็นประจำ เพื่อทำความเข้าใจและความตกลงและหารือกัน
3. กำหนดให้ผู้ปกครองและครูได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน

ในตอนต้นของโครงการมีครูใหญ่บางคนขอย้ายตัวเองจากโรงเรียนในโครงการไปอยู่โรงเรียนอื่นที่ไม่อยู่ในโครงการ ทำความหนักใจให้คณะกรรมการฯและผู้เกี่ยวข้องอย่างมาก แสดงให้เห็นว่าครูใหญ่ไม่มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ต่อมาผู้เกี่ยวข้องได้แก้ไขสถานการณ์ได้แล้วทำให้งานคล่องขึ้นและผู้ร่วมงานสบายใจขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากได้รับความร่วมมือจากบุคคลทุกฝ่าย นับตั้งแต่ผู้ว่าราชการจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด นายอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจากเขตการศึกษา เป็นอย่างดีเยี่ยมคณะผู้ทำงานได้ออกไปเยี่ยมโรงเรียน และเยี่ยมประชาชนในบริเวณโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้ปกครองนักเรียนเข้าใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา ทำให้ความสนใจและร่วมมือกับทางโรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียน ส่งบุตรหลานไปเรียนสม่ำเสมอ นักเรียนขาดเรียนน้อยลง แต่งตัวสะอาดขึ้น มีมารยาทดีขึ้น สามารถอยู่ใน

สั่งมาได้อย่างมีความสุข ผู้ปกครองเองยังสละเวลาช่วยงานโรงเรียน อบรมสั่งสอนบุตรหลานของตน ทำให้งานของโรงเรียนและโครงการสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยผู้เชี่ยวชาญมีการะกิจที่จะต้องสนับสนุนช่วยเหลือโครงการดังนี้ คือ²⁷

1. ไปเยี่ยมโรงเรียนในโครงการทุกแห่งเป็นประจำ เพื่อก่อให้เกิดความคุ้นเคย และเข้าใจกำหนดการทำงาน และความต้องการของโรงเรียนแต่ละโรงเรียน
2. เข้าร่วมประชุมกับคณะครูและครูใหญ่ อันเกี่ยวกับเรื่องของนักเรียน กำหนดวิธีการสอน ขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้สำเร็จและลุล่วงไปด้วยดี
3. สาธิตวิธีสอนและวิธีทำอุปกรณ์การสอนให้คณะครู และครูใหญ่ดูเป็นตัวอย่าง
4. เขียนข้อเสนอแนะบางประการในการที่จะปรับปรุงโรงเรียนให้ครูและครูใหญ่ทราบ รวมทั้งแนะแนวทางปฏิบัติด้วย
5. ร่วมประชุมผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด เพื่อพิจารณาหาวิธีปรับปรุงให้ดีที่สุดสำหรับแต่ละโรงเรียน
6. ทารือกับบรรดาผู้มีสำนช่วยเหลือของฝ่ายต่าง ๆ ทั้งของไทย คณะผู้แทนพิเศษทาง เศรษฐกิจและวิชาการแห่งสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยและยูเนสโก เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับงานต่าง ๆ ของโรงเรียน
7. วางแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการจังหวัดและอำเภอ เพื่อจัดบริการทางการศึกษาอันเป็นประโยชน์สูงสุดให้กับโรงเรียน

การศึกษาผู้ใหญ่

ในด้านการศึกษาผู้ใหญ่ นั้น คณะกรรมการฯโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจะ เชียงเตตรา เห็นว่ามีความสำคัญยิ่ง ทั้งนี้จะช่วยปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้คือ²⁸

²⁷กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจะ เชียงเตตรา, หน้า 69.

²⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

1. ช่วยผู้ให้ทำหาความชำนาญในด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนรายได้และมีชีวิตอยู่สุขสบายขึ้น
2. ปรับปรุงอนามัยและการสุขาภิบาลของบ้านเรือนและทั้งของชุมชน
3. เผยแพร่ให้อ่านออกเขียนได้กันมากขึ้น
4. กระตุ้นเตือนพลเมืองของชุมชนแต่ละแห่งให้ร่วมมือกันและช่วยเหลือตนเอง
5. ชักชวนผู้ปกครองให้ทำงานเพื่อพัฒนาการอันดีที่สุดของเด็ก

ในการดำเนินงาน คณะกรรมการฯ เห็นสมควรจัดให้มีงานตามท้องถิ่นต่างๆ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อหาประโยชน์ในการศึกษา เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และการสังคมนานเวลาเดียวกันจะได้ถือโอกาสชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจถึงเรื่องโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษานานจังหวัดฉะเชิงเทรา ก็จะได้ขอความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามโครงการด้วย²⁹

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ คณะกรรมการโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษานานจังหวัดฉะเชิงเทรา เห็นว่ามีความสำคัญยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการฯ ต้องการที่จะปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และการมีสุขภาพกายและจิตที่สมบูรณ์ โดยตั้งความหวังไว้ 5 ประการคือ

1. ช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดทักษะและความชำนาญในการประกอบอาชีพ และเพิ่มพูนรายได้อันจะนำไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คณะกรรมการฯ ได้ดำเนินการแนะนำส่งเสริม อบรมและสาธิตเกี่ยวกับการประกอบสัมมาชีพ และเพิ่มผลผลิตเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวและสังคม โดยให้ทั้งความรู้ทางวิชาการ และวิชาชีพผู้เชี่ยวชาญทางการเกษตร

²⁹กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมคณบดีอบรมเรื่องการศึกษาประชาชน พ.ศ. 2494, หน้า 827.

จะเข้าไปแนะนำวิธีการปลูกพืชตามหลักวิชาการ และสาธิตวิธีการปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิต และรายได้ให้กับครอบครัว นอกจากนี้ยังนำเอาเทคนิควิธีการช่างใหม่ๆ ตลอดจน การใช้เครื่องมือและ เครื่องทุ่นแรงมาใช้ในการทํางานเพื่อช่วยให้ได้งานที่ดี มีคุณภาพ และรวดเร็วสะดวกสบายอีกเป็นอันมาก

2. ปรับปรุงอนามัย และการสุขาภิบาลของบ้านเรือนและของชุมชน คณะกรรมการฯ ได้แนะนำและจัดตั้งศูนย์กลางการศึกษา การพักผ่อนหย่อนใจ และการอนามัยสำหรับท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการ และความสามารถ รวมถึงการช่วยเหลือให้ประชาชนมีสุขภาพกายและจิตที่ดี หลังการทำงานมาตลอดทั้งวัน มีการจัดฉายภาพยนตร์ เพื่อความรู้และบันเทิง การเล่นเกม และกิจกรรมเพื่อคลายความตึงเครียดและเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ มีการฉายภาพยนตร์ สารคดี เพื่อการประกอบอาชีพ และการอนามัยสุขาภิบาล กล่าวคือ คณะกรรมการฯ ต้องการให้ประชาชนเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเองเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และพัฒนาวิถีชีวิตของตนให้ดีขึ้น

3. เผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ เรื่องนี้คณะกรรมการฯ ให้ความสำคัญมาก เพราะการศึกษาจะเป็นเครื่องพัฒนาบุคคลและประเทศให้เจริญก้าวหน้า ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งศูนย์การศึกษา การจัดบริการห้องสมุดประชาชน ขึ้นในเมือง และจัดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ โดยทางเรือและรถยนต์ไปตามสถานที่ต่าง ๆ แถบชานเมือง และชนบท ให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสอ่านหนังสือ ข่าวสารต่าง ๆ เพื่อเป็นการทบทวนความรู้ในการอ่านและทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น จัดสร้างบทคัดอ่านสำหรับผู้ใหญ่ที่ยังอ่านหนังสือไม่ได้ ให้สามารถอ่านออก เขียนได้ อันจะนำประโยชน์สำหรับประชาชนเหล่านั้นต่อไป

4. กระตุ้นเตือนประชาชนให้ร่วมมือกันทํางาน เพื่อตนเองและสังคม โดยพยายามช่วยเหลือให้ประชาชนได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน อันจะนำมาซึ่งความสามัคคี รักใคร่ เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ช่วยกันทํางานเพื่อความก้าวหน้าของตนเอง และสังคมที่ตนอาศัยอยู่ เช่น ช่วยเหลือชวานหาเงินกู้มาซื้อปลั๊ตฟัณฑ์แท้ ซื้อเครื่องสูบน้ำ เครื่องมือ และอุปกรณ์การทํางาน บั๊ย ยาปราบศัตรูพืชต่าง ๆ ยังประโยชน์ในการเพิ่มผลผลิตและรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้

ยังจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือกันถึงวิธีการที่จะพัฒนาสังคมของตนให้เกิดความก้าวหน้าต่อไป

5. ชักชวนให้ผู้ปกครองรู้จักทำงานเพื่อพัฒนาการอันดี คือให้เกิดการพัฒนาในทุกด้าน กล่าวคือ ทางด้านร่างกาย ต้องรู้จักการทำงานและออกกำลังกายถูกต้อง ร่างกายจะได้แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ทางด้านอารมณ์ต้องการช่วยให้ทุกคนมีอารมณ์ที่ร่าเริงแจ่มใส ยิ้มให้กันเสมอและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีสติปัญญาดี รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี ทั้งนี้ต้องได้รับความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน เพื่อประโยชน์ทั้งตัวเด็ก และผู้ปกครอง

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระดับเชิงเทรา ได้พิจารณาดำเนินงานตามโครงการเกี่ยวกับการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชนดังนี้³⁰

1. จัดตั้งศูนย์กลางการศึกษา การหย่อนใจ และการอนามัยสำหรับท้องถิ่น
2. จัดให้มีปารุกดา ภาพยนตร์และการแสดงให้ดูเป็นตัวอย่างเกี่ยวกับเกษตรกรรม อนามัย และการสุขาภิบาล
3. ผูกมัดผู้ชายให้รู้จักทำงานช่างไม้และช่างโลหะ
4. ผูกมัดผู้หญิงให้รู้จักเย็บเสื้อผ้า ปรุงอาหาร และเลี้ยงเด็ก
5. อบรมชานาให้รู้จักเลือกเมล็ดพันธุ์ บำรุงรักษาที่ดิน เพาะปลูกพืชผล และเลี้ยงสัตว์ให้ดีขึ้น
6. ช่วยเหลือชานาหาเงินกู้มาซื้ออุปกรณ์ทำไร่ ซื้อเครื่องสูบน้ำ เครื่องมือในการทำงาน และอื่น ๆ
7. วางแผนการสำหรับชุมชนส่วนรวมเพื่อให้มีชีวิตที่สุขสบายยิ่งขึ้น โดยจัดให้ผู้คนได้มาประชุมปรึกษาหารือกันถึงวิธีการที่จะช่วยกัน สนองความต้องการของตนเอง

³⁰กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระดับเชิงเทรา,

8. มีห้องสมุดประชาชนอยู่ในเมือง
9. มีบริการห้องสมุดโดยทางเรือและรถยนต์ ไปตามสถานนอกเมือง
10. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยจัดให้มีการประชุมระหว่างผู้ปกครองกับครู
11. สอนหนังสือผู้ใหญ่ที่ยังอ่านหนังสือไม่ออก
12. จัดสร้างบทคัดอ่าน ที่มีประโยชน์สำหรับนักเรียนผู้ใหญ่ที่ได้รับการศึกษาน้อย
13. จัดการฉายภาพยนตร์และเล่นเกมต่าง ๆ เพื่อความหย่อนใจ

การบริหารงานตามโครงการ

การดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา

ขั้นแรกของการดำเนินงาน

กระทรวงศึกษาธิการได้ขอผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาจาก UNESCO จำนวน 4 คน และขอทุนเพื่อการศึกษาและดูงานปีละ 20 ทุน พร้อมกับขอให้ UNESCO จัดทาวีสดุทางการศึกษาให้ด้วย³¹

ในเดือนกุมภาพันธ์ 2494 คณะกรรมการร่วมฝ่ายไทยและ UNESCO ได้จัดทำโครงการทดลองขึ้น โดยมี นายโรมัส วิลสัน ชาวนิวซีแลนด์ เป็นประธานฝ่ายต่างประเทศ และนายอภัย จันทวิมล อธิบดีกรมสามัญศึกษาในขณะนั้น เป็นประธานฝ่ายไทย นอกจากนี้ยังมี ดร.ยูนิส เอส แมทธิว ชาวอเมริกัน เป็นผู้เชี่ยวชาญฝ่ายต่างประเทศ ส่วนผู้เชี่ยวชาญฝ่ายไทยได้แก่ นายสนั่น บัทมะทิน ร่วมกับคณะกรรมการฯ ทั้ง 2 ฝ่าย

คณะกรรมการฯ เหล่านี้ได้ปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน แผนการสอน คู่มือครู และสื่อการเรียนควบคู่ไปกับการอบรมครูเป็นระยะ ๆ

³¹ระลึก ธาณี, วิวัฒนาการในการจัดการศึกษาภาคบังคับภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2527), หน้า 129.

วัตถุประสงค์ของโครงการ

ม.ล.ปิ่น มาลากุล ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สมัยนั้น) ได้เขียนวัตถุประสงค์ของโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา ไว้ 3 ข้อดังนี้คือ³²

1. จัดโรงเรียนประเภทต่าง ๆ และระดับต่าง ๆ สำหรับกุลบุตรกุลธิดา เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษามากที่สุด
2. ปรับปรุงวิธีสอน เพื่อให้กุลบุตรกุลธิดาได้รับความรู้ ความสามารถ เฉลียวฉลาด เป็นพลเมืองที่ดี เป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง
3. แสดงความรับผิดชอบของโรงเรียนในการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน ทั้งที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่

ดำรง มัชฌมณันท์ เลขาธิการองค์การปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระดับจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ขององค์การปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระดับจังหวัดฉะเชิงเทรา ไว้ดังนี้ คือ³³

- ก. จัดระบบการศึกษาในโรงเรียนให้เข้าสู่ระดับที่ดีสำหรับกุลบุตรกุลธิดาที่ดีทุกวัย เพื่อให้การศึกษาก้าวหน้า และมีประสิทธิภาพ
- ข. ปรับปรุงอาคารสถานที่ วิธีสอนและสุขภาพโรงเรียนเพื่อให้กุลบุตรกุลธิดา มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ได้รับความรู้ความสามารถ เฉลียวฉลาด เป็นพลเมืองที่ดี ทัศนเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง
- ค. จัดโรงเรียนที่มีความรับผิดชอบต่อในการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนทั้ง เด็กและผู้ใหญ่ให้ดีขึ้น และให้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรมต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ อาศัยจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นศูนย์กลางในการทดลอง และเปลี่ยนแปลงในทางการศึกษาได้ด้วย

³²หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระดับจังหวัดฉะเชิงเทรา, (พระนคร: บริษัทประชาช่างจำกัด, 2503), คานา.

³³ดำรง มัชฌมณันท์, "โครงการร่วมมือกับองค์การศึกษาระดับจังหวัดฉะเชิงเทรา" วิทยากร ปีที่ 56 ฉบับที่ 10 (ตุลาคม 2500): 848.

การร่างหลักสูตรและวิธีสอน

คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาถึงสถานการณ์และความเป็นจริงในโรงเรียน
 ประชาบาลและโรงเรียนต่างๆในจังหวัดฉะเชิงเทรา และได้เสนอแนะให้กระทรวง
 ศึกษาธิการ แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญแขนงวิชาต่าง ๆ ให้มาทำงานร่วมกับคณะกรรมการฯ
 ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้งนี้เพื่อจะได้คอยควบคุมและแนะนำทดลองค้นคว้าให้ได้ผลดี
 ซึ่งในด้านหลักสูตร และวิธีสอนนี้ ได้แยกเป็น 8 แขนงแห่งการปรับปรุง คือชั้นเด็กเล็ก
 โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมวิสามัญศึกษา
 โรงเรียนอาชีวศึกษา การฝึกหัดครู การนันทนาการทางการศึกษา และการศึกษา
 ผู้ใหญ่

หลักสูตรชั้นเด็กเล็ก

ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา การศึกษาภาคบังคับเริ่มตั้งแต่เด็กที่มี
 อายุย่างเข้าปีที่ 8 คณะกรรมการฯ เห็นว่าเด็กควรจะมีโอกาสได้เข้าเรียนนเมื่ออายุ
 ครบ 5 ปีบริบูรณ์ จึงเสนอให้เลือกโรงเรียน 2 โรงเรียนสำหรับรับเด็กที่มีอายุ 5 ปี
 บริบูรณ์ โดยกำหนดค่ารับนักเรียนเพียงประมาณโรงเรียนละ 40 คน ทั้งนี้เพื่อเป็นการ
 ทดลองในเรื่องการจัดโรงเรียน หลักสูตร วิธีสอน และเครื่องอุปกรณ์การสอน ซึ่ง
 เหมาะแก่เด็กกานวียน³⁴

สำหรับหลักสูตรและวิธีสอนชั้นเด็กเล็กนั้น มีจุดมุ่งหมายดังนี้คือ³⁵

1. ช่วยทางบ้านในการเลี้ยงดูให้เด็กได้เจริญเติบโตทางร่างกาย
 จิตใจ และอุปนิสัยไปนทางที่ดีเสียแต่เนิ่น ๆ
2. ระเบียบเด็กสำหรับเข้าโรงเรียนประถมศึกษา จะได้

³⁴กรมสามัญ กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมค้นคว้าอบรมเรื่อง
 การศึกษาประชาบาล พ.ศ.2494 เล่ม 2 (ธนบุรี: โรงพิมพ์การช่างวุฒศึกษา, 2498),
 หน้า 821.

³⁵กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระดับ ฉะเชิงเทรา
 (พระนคร: บริษัทประชาช่างจำกัด 2503), หน้า 15.

ก้าวหน้าเป็นที่พึงพอใจ

3. สอนให้เด็กเลือกชอบโรงเรียน รู้จักสังเกตและคิดกิจกรรมประจำวันง่าย ๆ รอบ ๆ ตัว รู้จักแสดงความคิดของตนอย่างง่าย ๆ หลาย ๆ ทาง ปฏิบัติหน้าที่ง่าย ๆ เพื่อฝึกหัดให้รู้จักความเป็นอยู่ประจำวันให้ถูกต้อง เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง และให้เป็นเด็กช่างคิด ช่างอ่าน มีเมตตาภาพ รู้จักอยู่ทำงาน และเล่นกับผู้อื่นตามระเบียบอันดีงาม

หลักสูตรและวิชาที่สอน³⁶

ฟังนิทาน

อ่านภาพ

อ่านหนังสือเป็นคำ ๆ

เขียน

นับ

วาดรูปและทำของต่างๆ

เพลิดเพลินกับดนตรีประกอบกิจกรรม เช่น เล่นเกม ออกกำลังกาย

และร้องรำทำเพลง เป็นต้น

ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการได้จัดผู้เชี่ยวชาญการสอนเด็กเล็กให้คนหนึ่งและได้รับมอบหมายให้ ควบคุมดูแลการทดลองค้นคว้าในเรื่องนี้ และถ้าได้ผลดีกระทรวงศึกษาธิการก็อาจใช้แนวปฏิบัติในเรื่องนี้เป็นหลักสำหรับขยายการศึกษาในท้องถิ่นอื่น ๆ

ต่อไป

³⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

หลักสูตรโรงเรียนประถมศึกษา

คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาแบ่งหน้าที่ในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้คือ³⁷

หมวดวิชาสุขศึกษา และพลศึกษา

หมวดวิชาสังคมศึกษาและศีลธรรม

หมวดวิชาภาษาไทย

หมวดวิชาคณิตศาสตร์

หมวดวิชาธรรมชาติศึกษาและวิทยาศาสตร์

หมวดวิชาศิลปะ การฝีมือ และดนตรี

ในขั้นต้นคณะกรรมการฯ ได้คัดเลือกโรงเรียนสำหรับที่จะทำการค้นคว้าปรับปรุงก่อน โดยทำการทดลองปรับปรุงที่ละหมวดวิชา เมื่อโรงเรียนใดสามารถจัดการสอนในวิชานั้น ๆ ได้ผลดีพอสมควรแล้ว ก็ให้ทำการปรับปรุงในหมวดวิชาอื่น ๆ ต่อไปจนครบ โดยใช้วิธีสอนและอุปกรณ์การสอนดังนี้คือ³⁸

วิธีสอน

ทดลองให้เรียนด้วยกิจกรรมแบบต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้จักหาความคิดและความชำนาญได้

อุปกรณ์การสอน

ใช้อุปกรณ์การสอนหลาย ๆ อย่าง โดยการผลิตและใช้แบบเรียนรูปภาพ แผนภูมิ แผนที่และวัสดุสำหรับให้นักเรียนสร้างสิ่งเกี่ยวกับวิชาที่กำลังเรียนอยู่

³⁷กรมสามัญศึกษา, รายงานการประชุมค้นคว้าอบรมเรื่องการศึกษาประชาบาล, หน้า 821.

³⁸กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาละเชิงเตตรา, หน้า 27.

หลักสูตรโรงเรียนมัธยมศึกษา

หลักสูตรโรงเรียนมัธยมศึกษา มีกำหนดเวลาเรียน 3 ปี ความมุ่งหมายก็เพื่อให้เด็กจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่อายุยังน้อย ได้มีโอกาสเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งจัดให้มีการสอนทั้งวิชาหนังสือและงานภาคปฏิบัติที่เหมาะสมแก่ความต้องการของท้องถิ่น และงานที่ต้องใช้ฝีมือทางเทคนิคโดยทั่ว ๆ ไป³⁹

หลักสูตรของโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วยวิชาดังนี้คือ วิชาสังคมศึกษา วิชาศีลธรรม วิชาภาษาไทย วิชาเลขคณิต วิชาวิทยาศาสตร์และสุขศึกษา การฝีมือ ช่างก่อสร้างและวิชาพลศึกษา สำหรับเด็กชายจะให้เรียนวิชาชีววิทยา การเลี้ยงสัตว์เพิ่ม ส่วนเด็กหญิงให้เรียนวิชาการช่างและการเรือนด้วย

สำหรับงานภาคปฏิบัติ เด็กชายได้รับความรู้ด้านการฝึกงานในวิชาช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ช่างโลหะ การใช้เครื่องจักรอย่างง่าย ๆ ส่วนเด็กหญิงจะได้รับความรู้และฝึกท างาน ในเรื่อง การเรือน การครัว การเย็บปักถักร้อย การปัจจุบันพยาบาล การบริหารทารก และการทาสวน โดยวิธีภาคปฏิบัติต่างๆเหล่านี้ จะพยายามจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อได้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการครองชีพของเด็กต่อไปในภายหน้า

หลักสูตรโรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา

โรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษานี้ เป็นการรวมเอาโรงเรียนมัธยมศึกษา กับโรงเรียนอาชีวศึกษาด้วยกัน ให้ชื่อใหม่ว่าโรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา

³⁹กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมคั่นคว่ำอบรม

หลักสูตรของโรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา แบ่งออกเป็น 2 สายคือ

1. สายวิชาสามัญ ประกอบด้วย⁴⁰ วิชาสังคมศึกษา วิชาภาษาไทย วิชาเลขคณิต วิชาศีลธรรม วิชาวิทยาศาสตร์ และสุขศึกษา วิชาช้บรื่องคนตรี วิชาพลศึกษา วิชาการฝีมือและ เลี้ยงสัตว์

2. สายวิชาชีพ⁴¹ แยกเป็น 2 ระดับ คือ

2.1 ระดับมัธยมต้น (ม.1-3) แบ่งเป็นชายและหญิง ชายให้ เรียนการฝีมือและเกษตรกรรม หญิงให้เรียนคหกรรมศาสตร์ ได้แก่ การเรือน การฝีมือ และแผนกพาณิชย์ อันได้แก่ พิมพ์ดีด บัญชี เลขานุการ

2.2 ระดับมัธยมปลาย (ม.4-6) นอกจากวิชาพื้นฐานแล้วยังมี หลักสูตรเกี่ยวกับวิชาที่นักเรียนควรเลือกเรียนดังนี้

- วิทยาการหรือเตรียมอุดมศึกษา
- ศิลปอุตสาหกรรม
- เกษตรกรรม
- การเรือน
- วิชาเลขานุการ

หลักสูตรโรงเรียนอาชีวศึกษา

คณะกรรมการฯ เสนอให้มีการสอนวิชาชีพต่าง ๆ ที่จำเป็น เปิดทำ การสอนทั้งโรงเรียน ชาย และ หญิง มี 2 หลักสูตร คือตอนต้น 3 ปี และตอนปลาย อีก 3 ปี เปิดทำการสอนวิชาที่จำเป็นสำหรับประเทศไทย เช่น ช่างโลหะ ช่างไม้ การพาณิชย์ การไฟฟ้า การช่างกล วิทยุ การเกษตร ศิลปและการฝีมือ การเรือน

⁴⁰กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมคั่นคว่ำอบรม เรื่องการศึกษาประชาบาล, หน้า 823.

⁴¹กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระยะเชิงเทรา, หน้า 50.

พิมพ์ดีด ชาวเลข อาหาร ตัดเย็บเสื้อผ้า การประดิษฐ์ เป็นต้น⁴²

จุดมุ่งหมายของโรงเรียนอาชีวศึกษา ตามโครงการปรับปรุงส่งเสริม
การศึกษาจะเชิงเทรา มี 3 ประการ คือ⁴³

1. อบรมช่างเทคนิค และช่างฝีมือให้มีเพียงพอที่ประเทศ
ต้องการสำหรับกิจการเทคนิคใหม่ ๆ
2. ปรับปรุงวิธีสอนฝึกคนงานในการช่างต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วใน
ประเทศาษาให้เข้มแข็งและคืบยิ่งขึ้น
3. จัดให้มีการฝึกความเชี่ยวชาญเฉพาะ วิชาสำหรับนักเรียนทั้ง
ชายและหญิง

การฝึกหัดครู⁴⁴

จัดหลักสูตรประโยคฝึกหัดครูประถม หลักสูตร 3 ปี ซึ่งอาจใช้เป็นแบบ
อย่างที่ดีสำหรับโรงเรียนฝึกหัดครูส่วนภูมิภาคอื่น ๆ ที่เตรียมครูสำหรับโรงเรียนประถม
และมีมัธยมต้น

จัดชั้นประโยคฝึกหัดครูมูล หลักสูตรหนึ่งปี ๑ ที่ดีขึ้นโดยให้มีการฝึกสอน
เพื่อความชัดเจนมากขึ้น และโดยปรับปรุงโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการ
ของนักเรียน และโรงเรียนที่นักเรียนครูเหล่านี้จะไปสอนต่อไป

เนื่องจากการฝึกหัดครูในประเทศไทยยังมีคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร จึงเห็น
ควรเชิญอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิจากต่างประเทศประมาณ 10 คน มาช่วยปรับปรุง

⁴²กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมคณะที่อบรม
เรื่องการประชาบาล, หน้า 824.

⁴³กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจะเชิงเทรา,
หน้า 54.

⁴⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

การฝึกหัดครู ภายในระยะเวลา 1 ปี⁴⁵

การนำที่สามารถนทางการศึกษา

เป็นการปรับปรุงโรงเรียนให้ดีขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้คณะกรรมการฯ พยายามปรับปรุงโรงเรียน โดยความร่วมมือของทุก ๆ คนที่ทำงานร่วมกับโรงเรียน กล่าวคือ ครู ครูใหญ่ ผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่ศึกษาและผู้ปกครอง ซึ่งแบ่งภาระหน้าที่ ออกเป็น 3 ฝ่ายด้วยกัน คือ

ภารกิจของครู⁴⁶

1. แต่ละโรงเรียนมีการประชุมครูเป็นประจำ เพื่อศึกษาอุปสรรค และความจำเป็นต่าง ๆ โดยมีผู้เชี่ยวชาญคอยช่วยเหลือ
2. ทดลองกระบวนการสอนและอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ ในชั้นของคน โดยมีครูใหญ่ และผู้เชี่ยวชาญให้ความช่วยเหลือ

ภารกิจของครูใหญ่

1. มีการประชุมครูใหญ่ทั้งหมดทุก ๆ เดือน เพื่อวางโครงการอันดีที่สุด สำหรับปรับปรุงโรงเรียนให้เจริญยิ่งขึ้น
2. มีการปรึกษาหารือผู้เชี่ยวชาญเป็นประจำ
3. จัดกำหนดการให้ผู้ปกครองและทางโรงเรียนได้ทำงานร่วมกันเพื่อความเจริญของโรงเรียน

⁴⁵กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมคั่นคว่ำ อบรม เรื่องการศึกษาประชาชน, หน้า 828.

⁴⁶กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระยะเชิงเทรา, หน้า 69.

ภารกิจของผู้เชี่ยวชาญ

1. ไปเยี่ยมเยือนโรงเรียนทุกแห่งเป็นประจำ เพื่อจะได้คุ้นเคยกับกำหนดการและความต้องการของแต่ละโรงเรียน
2. ประชุมกับครูและครุใหญ่เกี่ยวกับเรื่องนักเรียน กำหนดการสอน ปัญหายุ่งยากต่าง ๆ และผลสำเร็จที่ได้รับ
3. แสดงวิธีสอนและสร้างอุปกรณ์การสอน ฯลฯ ให้ดูเป็นตัวอย่าง
4. เขียนข้อเสนอแนะให้ครู และครุใหญ่
5. มีการประชุมผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเป็นประจำ เพื่อพิจารณาหาวิถีทางอันดีที่สุดสำหรับช่วยโรงเรียน
6. ทารือกับผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ ของฝ่ายไทย สเค็มและยูเนสโก เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกำหนดการของโรงเรียน
7. วางแผนงานร่วมกับเจ้าหน้าที่จัดการศึกษา เพื่อจัดบริการอันดีที่สุดให้กับโรงเรียน

การศึกษาผู้ใหญ่⁴⁷

คณะกรรมการฯ ให้ตั้งหน่วยการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นในจังหวัดละ เชียง เทรา 2 หน่วย โดยให้มีเจ้าหน้าที่การศึกษาผู้ใหญ่หน่วยละ 2 คน สำหรับดำเนินงาน หน่วยการศึกษาผู้ใหญ่ดังกล่าว อาจจัดให้มีขึ้นในท้องถิ่น ที่มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อหน่วยการศึกษาผู้ใหญ่จะได้อาศัยเครื่องมือเครื่องใช้ของโรงเรียนด้วย

การให้การศึกษอบรมครูและผู้ดำเนินงานตามโครงการ

คณะกรรมการฯ เห็นควรจะให้ทำการอบรมครูโรงเรียนฝึกหัดครู และโรงเรียนอื่น ๆ ในสาขาวิชาต่าง ๆ วิชาละ 20 คน โดยมีกำหนดระยะเวลา

⁴⁷กรมสามัญ กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมคั่นคว่ำ อบรมเรื่องการศึกษาประชาชน, หน้า 826.

ตลอดปี ทั้งนี้ เห็นควรเชิญอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิจากต่างประเทศ ประมาณ 10 คน มาช่วยในการอบรม⁴⁸

องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ให้ทุนคนไทย ไปศึกษาวิชาเพิ่มเติมและดูงานในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นครูและผู้ที่ทำหน้าที่ นิเทศการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้มีโอกาสไปศึกษาวิชาเพิ่มเติมและดูงานต่าง ประเทศ เมื่อกลับมามีงานก็สามารถทำงานด้วยความมั่นใจและพร้อมด้วยความรู้และความชำนาญที่จะดำเนินงานทางการศึกษาให้ก้าวหน้าไปด้วยดี⁴⁹

สรุป

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษามุ่งที่จะพัฒนาการศึกษาของจังหวัด ฉะเชิงเทรา ให้เป็นแบบอย่างในการจัดการศึกษาของประเทศ มีการปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาทุกระดับชั้น และทุกรูปแบบ ไม่เพียงแต่เด็กและเยาวชนในโรงเรียน เท่านั้น คณะกรรมการฯ ได้มีนโยบายที่จะพัฒนาการศึกษาของประชาชนทั่วไป ให้อ่านออกเขียนได้ และรวมถึงการเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ยกระดับ วิทยฐานะของตนเองให้สูงขึ้นโดยเข้ารับการฝึกฝน อบรมและแนะนำ ตลอดจนให้ทุน การศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศอีกเป็นจำนวนมาก บุคคลเหล่านี้ได้นำความ เจริญก้าวหน้ามาสู่การศึกษาไทยอย่างมาก ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

⁴⁸กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมคณะที่ ๑ อบรม เรื่องการศึกษาประชาชน, หน้า 828.

⁴⁹คารง มัชฌมณันท์, "โครงการร่วมมือกับองค์การศึกษา สหประชาชาติ ในส่วนของโครงการฉะเชิงเทรา," วิทยากร ปีที่ 56 ฉบับที่ 11 (ตุลาคม 2500): 848.

ด้านอาคารสถานที่

ด้านอาคารสถานที่ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซ่อมแซมให้ดีขึ้น และสร้างใหม่ จัดปรับพื้นที่และบริเวณโรงเรียนให้สวยงาม น่าอยู่อาศัย ตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้ประดับนานาชนิด สร้างโต๊ะและเก้าอี้สำหรับเขียนหนังสือที่เหมาะสมกับวัยและวุฒิของเด็ก

ด้านหลักสูตรและวิธีสอน

ในช่วงเวลา 5 ปีแรกของโครงการ ซึ่งอยู่ในช่วงของการวางแผนการจัดทำหลักสูตร คู่มือครูและเอกสารต่าง ๆ แจกจ่ายไปตามโรงเรียนที่อยู่ในโครงการ วิทยุเป็นหลักในการพัฒนาการเรียนการสอน นอกจากนั้นคณะกรรมการฯ ยังช่วยกันจัดทำหนังสือแบบเรียนต่างๆ เพื่อใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการพัฒนางานตามโครงการที่ได้วางแผนพัฒนาการเรียนการสอนในเมือง ซึ่งเป็นบริเวณแคบก่อน ในช่วง 5 ปีหลังจึงขยายออกนอกเมือง และไม่เพียงแต่จะพัฒนาเฉพาะเด็กในโรงเรียนเท่านั้น ในช่วงหลังนี้จะเข้าไปพัฒนาประชาชนในเขตพื้นที่รอบบริเวณโรงเรียน

คณะกรรมการฯ ขอเสนอให้มีการปรับปรุงหลักสูตร วิธีการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยขั้นต้นได้เลือกโรงเรียน 2 โรงเรียน สำหรับเป็นที่ทำการค้นคว้าปรับปรุง เมื่อโรงเรียนใดสามารถจัดการสอนในวิชานั้นๆ ได้ผลดีพอสมควรแล้ว ก็จะไปปรับปรุงวิชาอื่นต่อไป⁵⁰

คณะกรรมการฯ และผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษา ผู้ใหญ่ในเขตพื้นที่โรงเรียนในโครงการ ทั้งยังตั้งใจที่จะพัฒนาครูและผู้บริหารโรงเรียนให้สามารถเข้าไปมีบทบาทในการช่วยเหลือประชาชน ทั้งนี้ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่นมากขึ้น มีการพัฒนาคู่มือและเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยได้รับความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญทั้งชาวไทยและชาว

⁵⁰รายงานการประชุมค้นคว้าอบรมเรื่องการศึกษาประชาชน พ.ศ. 2494,

ต่างประเทศ เพื่อให้จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นตัวอย่างทางการศึกษาของประเทศต่อไป
 คณะกรรมการฯ ขอเสนอให้ตั้งหน่วยการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นในจังหวัด
 ฉะเชิงเทรา 2 หน่วย โดยให้มีเจ้าหน้าที่การศึกษาผู้ใหญ่หน่วยละ 2 คน สำหรับดำเนิน
 งาน หน่วยการศึกษาผู้ใหญ่ดังกล่าวอาจจัดให้มีขึ้นในท้องถิ่นที่มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยม
 แผนใหม่ ทั้งนี้เพื่อหน่วยการศึกษาผู้ใหญ่จะได้อาศัยเครื่องมือ เครื่องใช้ของโรงเรียน⁵¹
 คณะกรรมการฯ ได้ขยายพื้นที่ระดับการศึกษามากขึ้น โดยมุ่งไปยังระดับ
 มัธยมศึกษาสามัญศึกษา มัธยมวิสามัญ อาชีวศึกษา ระดับอาชีวศึกษา โรงเรียนฝึกหัดครู ซึ่งเป็น
 การศึกษาที่นอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษา
 ตามความต้องการและความถนัดของแต่ละบุคคล โดยเน้นพัฒนาหลักสูตรในแต่ละระดับให้
 เหมาะสมกับเด็กที่เข้าเรียน ทั้งเปิดโอกาสให้เด็กหญิงมีโอกาสได้เรียนวิชาชีพมากขึ้น
 เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในครอบครัว และการประกอบอาชีพของบุคคล

เนื่องจากการฝึกหัดครูในประเทศไทยยังมีคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร จึงเห็น
 ควรเชิญอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิจากต่างประเทศ ประมาณ 10 คน ให้มาช่วยปรับปรุงการ
 ฝึกหัดครู ภายในระยะเวลา 1 ปี อาจารย์เหล่านี้ควรเป็นผู้สามารถวิชาต่างๆ⁵²

คณะกรรมการฯ หวังเป็นอย่างยิ่งที่จะใช้โรงเรียนฝึกหัดครูเป็นแหล่งผลิต
 บุคลากรที่ดี และมีคุณภาพออกไปสู่โรงเรียน เพื่อจะได้เป็นผู้อบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน
 ต่อไป ทั้งยังมุ่งที่จะใช้โรงเรียนฝึกหัดครูเป็นแหล่งผลิตอุปกรณ์การสอน คู่มือครูและเทคนิควิธีการสอนต่างๆ
 ที่สามารถเป็นต้นแบบในด้านการเรียนการสอนที่พึงประสงค์ได้

คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าการฝึกหัดครูเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับ
 การปรับปรุงส่งเสริมการเรียนในประเทศไทย ควรพยายามส่งเสริมประชาสัมพันธ์
 นักเรียนฝึกหัดครูให้มากๆ เช่น ในบรรดานักเรียนที่จบชั้นมัธยมปีที่ 6 และถ้ากระทรวง
 ศึกษาธิการสามารถส่งเสริมอาชีพครูให้ดีขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องเงินเดือน การทานักเรียน

⁵¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 826.

⁵²เรื่องเดียวกัน, หน้า 828.

ฝึกหัดครูก็จะง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น⁵³

ในช่วง 5 ปีหลัง คณะกรรมการที่ต้องการที่จะเห็นการศึกษาของจังหวัด
ฉะเชิงเทรา สามารถเป็นตัวอย่างในด้านการจัดการศึกษาของประเทศไทย โดยพยายาม
สนับสนุนในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณ ตลอดโครงการ
10 ปี เพื่อให้การศึกษาของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงจากแบบเดิมที่มีครูสอนตามแบบสอน
หนังสือ มาเป็นสอนเด็กให้เกิดการพัฒนาในโครงการที่เขาเหล่านั้นได้รับการศึกษา
สามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนาสังคม ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นับได้ว่าเป็น
การเปลี่ยนแปลงที่ประสบผลสำเร็จอย่างมาก

ด้านอนามัยและสุขาภิบาล

ด้านสุขภาพอนามัยและสุขาภิบาล ได้พยายามปรับปรุงส่งเสริมและป้องกัน
เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของเด็กและเยาวชน ตลอดจนบุคลากรในชุมชนให้เป็นผู้มีสุขภาพ
อนามัยที่ดี มีการปลูกฝัง ฉีดวัคซีนป้องกันโรค แนะนำการดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง
สมบูรณ์อยู่เสมอ การขจัดปัญหาเรื่องสุขภาพและการแนะนำให้ประชาชนใช้สาธารณสุขภาค
ที่เหมาะสม ประหยัด ถูกสุขลักษณะ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม มีน้ำดื่ม
น้ำใช้ที่สะอาดและเพียงพอตลอดปี⁵⁴

ด้านการศึกษาผู้ใหญ่

ด้านการศึกษาผู้ใหญ่ คณะกรรมการเน้นการจัดการศึกษาเพื่อการประกอบ
อาชีพ แนะนำการประกอบสัมมาชีพ เพิ่มผลผลิตและรายได้ของครอบครัว ตลอดจน
แนะนำการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การพัฒนาวิชาชีพ การหา
ความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้เป็นคนทันสมัยและมีคุณภาพยิ่งขึ้น

⁵³เรื่องเดียวกัน, หน้า 827.

⁵⁴ดำรง มัธยมนันท์, "โครงการร่วมมือกับองค์การศึกษาสหประชาชาติ,"
วิทยากรย์, หน้า 848.

ด้านการเมืองการปกครอง

ด้านการเมืองการปกครอง พยายามปรับปรุงส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชน เข้าใจในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดำรงตนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นที่น่าเคารพนับถือของบุตรหลานและบุคคลทั่วไป รู้จักเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น รู้จักการปรับปรุงและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นโครงการที่ได้ผลดีพอใช้ มีการเตรียมการที่ดี นับตั้งแต่การเลือกจังหวัดที่จะทำการทดลอง เหตุผลที่เลือกจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดทดลอง เป็นเหตุผลที่มีหลักการ ซึ่งศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้กล่าวไว้ว่า

เมื่อคำนึงถึงการปรับปรุงหรือทดลอง เพื่อการขยายงานข้างหน้า จังหวัดฉะเชิงเทราเหมาะสมมาก เพราะเป็นจังหวัดขนาดปานกลางในเรื่องอาณาเขต และจำนวนพลเมือง และมีทั้งแม่น้ำลาคูลอง ถนน รถไฟ ไร่ นา สวน ชายทะเล บ่า และภูเขา ประชาชนมีอาชีพต่าง ๆ กันมาก ซึ่งมีโรงเรียนฝึกหัดครู อยู่ที่นั่นด้วย⁵⁵

การวางแผนการทำงานอย่างดี เช่น มีการประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนการทำงานเป็นระยะๆ มีการจัดแบ่งคณะกรรมการดำเนินงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบ มีการกำหนดหลักการในการปรับปรุง ได้ดังนี้คือ (1) จัดโรงเรียนให้สนองความต้องการของสังคมปัจจุบัน (สมัยนั้น) (2) จัดโรงเรียนโดยอาศัยหลักวิชาความรู้จากเรื่องธรรมชาติของมนุษย์และผลงานจากการทดลอง จึงนับได้ว่าโครงการนี้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่คณะกรรมการมุ่งหวังไว้

⁵⁵ม.ล.ปิ่น มาลากุล, พัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2506), หน้า 179.

ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้เขียนหนังสือเรื่องพัฒนาการศึกษา
ในส่วนภูมิภาค และได้กล่าวถึง เรื่องการปรับปรุงการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทราไว้ว่า⁵⁶

ชื่อจังหวัดฉะเชิงเทรา ปรากฏในบันทึกฉบับนี้ เช่นเดียวกับที่ได้ปรากฏ
ในแผนที่โลก ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การการศึกษาสหประชาชาติ
เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2492 และงานชิ้นแรกที่เราทำร่วมกับองค์การศึกษา
สหประชาชาติคือ การปรับปรุงการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่เรียกว่า
โครงการฉะเชิงเทรา มุ่งหมายที่จะปรับปรุงการศึกษาทุกแขนงในจังหวัด
นั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁶ม.ล.ปิ่น มาลากุล, พัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค, หน้า 176.